

בעל הבית של רוסיה

מזכרת
משמחת הנישואין של
יהודה ומרים שיחיו הנג
ח' חשון תשע"ט

עימוד ועיצוב: שניאור זלמן קורטס

פתח דבר

מודים אנו להשי"ת על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי צאצאינו החתן התמים הרב יהודה עב"ג הכלה מרת מרים שיחיו.

הננו בזה להביע תודה וברכה לידידינו ומכרינו אשר באו מרחוק ומקרוב והואילו לשמוח אתנו יחדיו ביום שמחת לבבנו, ולברך את צאצאינו שיחיו בברכת מזל טוב וחיים מאושרים בגשמיות ורוחניות.

שמחת חתונה זו טומנת בחובה מאורע מרגש נוסף, עת באים בברית הנישואין צאצאי הרה"ח ר' מאיר שמחה חן ע"ה. שכן החתן הינו נכד למרת רחל לאה תחי' קנלסקי, נכדת ר' מאיר שמחה חן בת לבתו מרת בת שבע אשת הרה"ח ר' יהודה בוטראשוילי ע"ה המכונה 'יהודה קולאשער' - על שמו נקרא החתן. והכלה הינה נינה למרת רחל לאה קריצ'בסקי ע"ה, נכדת ר' מאיר שמחה חן בת לבתו מרת חנה אשת הרה"ח ר' זאב וולף שטיינגארט ע"ה המכונה 'וועלוועל בטשייקאווער' עליו התבטא כ"ק אדמו"ר הריי"ץ נ"ע שהוא בעל חושים טובים.

כהבעת תודה לבבית ולאות הוקרה לנוטלים חלק בשמחתנו, מגישים הננו בזה - מיוסד על הנהגת כ"ק אדמו"ר הריי"ץ בחתונת כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע - 'תשורה' מיוחדת המגוללת את פרקי חייו של הסבא רבא מצד החתן הרה"ח ר' יהודה קולאשער, אשר זכה להתמנות כ'בעל הבית על מדינת רוסיה', באו"ם החסידי שהקים כ"ק אדמו"ר בזמן ההקפות בליל שמיני עצרת של שנת תשל"א, וכך נקבע שמו של הקובץ אשר לפניכם.

התשורה כוללת:

- ♦ אגרות קודש מאת כ"ק אדמו"ר להורי החתן והכלה לרגל נישואיהם.
- ♦ תולדות ימי חיי הגאון החסיד ר' יהודה קולאשער. סקירת פעולותיו בעבור הפצת אידישקייט ומכתבי רבותינו נשיאינו אליו, ובנוסף מספר מכתבים נוספים מאת כ"ק אדמו"ר המתפרסמים כאן לראשונה.
- ♦ כהוספה צרפנו מכתב תורני הרואה אור לראשונה, אותו שיגר הפוסק הנודע הגרי"ש אלישיב זלה"ה במענה לשאלת ר' יהודה אליו בענין רבית. תודתנו נתונה למשפחת פרדקין על מסירת המכתב.

תשורה משמחת הנישואין של יהודה ומרים שיחיו הניג

החומר מבוסס בעיקרו על סיפורי בתו מרת רחל לאה תחי' קנלסקי. חלקים נרחבים מהקובץ מובאים בשמה, ואף עברה והגיהה את הדברים. תודתנו נתונה לה על השקעתה זו. כמו כן מקצת החומר פורסם בעבר בבמות שונות (בספרים: אדמו"רי חב"ד ויהדות גרוזיה, תולדות חב"ד ברוסיא הסובייטית, שמועות וסיפורים, חסידים הראשונים, זכור לאברהם, ועוד) אך כאן נעשה נסיון לקבץ הכל אל פונדק אחד ובתוספת מרובה על העיקר. תודתנו נתונה לרב אברהם שי' אלאשוילי ולר' שניאור זלמן שי' ברגר על עזרתם בהכנת הקובץ.

כתיבה עריכה ואיסוף החומר נעשתה בידי אח החתן - הת' חיים ישראל אפרים פישל שי' הניג, עריכה הלשונית הת' ברוך אליהו שי' פלדמן. תודתנו נתונה להם ותהי משכורתם שלמה מן השמים.

הא-ל הטוב, הוא יתברך, יברך את כבודו ואנשי ביתו יחיו, בתוך כלל אחינו בית ישראל יחיו, בברכות מאלופות מנפש ועד בשר. ויהי רצון שמשמחה זו נלך במהרה אל שמחת הגאולה האמתית והשלימה.

מוקיריהם ומכבדיהם

הרב שניאור זלמן ורעייתו הניג   הרב אלחנן ורעייתו שוחט

יום רביעי ח' חשון תשע"ט

הניג - קנלסקי - ברוקלין

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

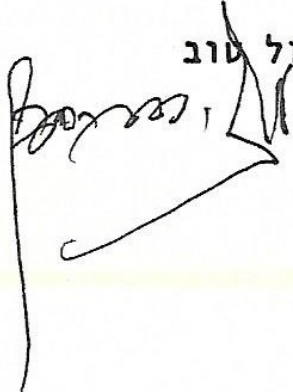
ב"ה, כבי שבט תשנ"ב
ברוקלין, נ. י.

האברך הווי"ח אי"א נו"נ וכו'
מוהי שניאור זלמן שי'
וב"ג תי'

שלום וברכה!

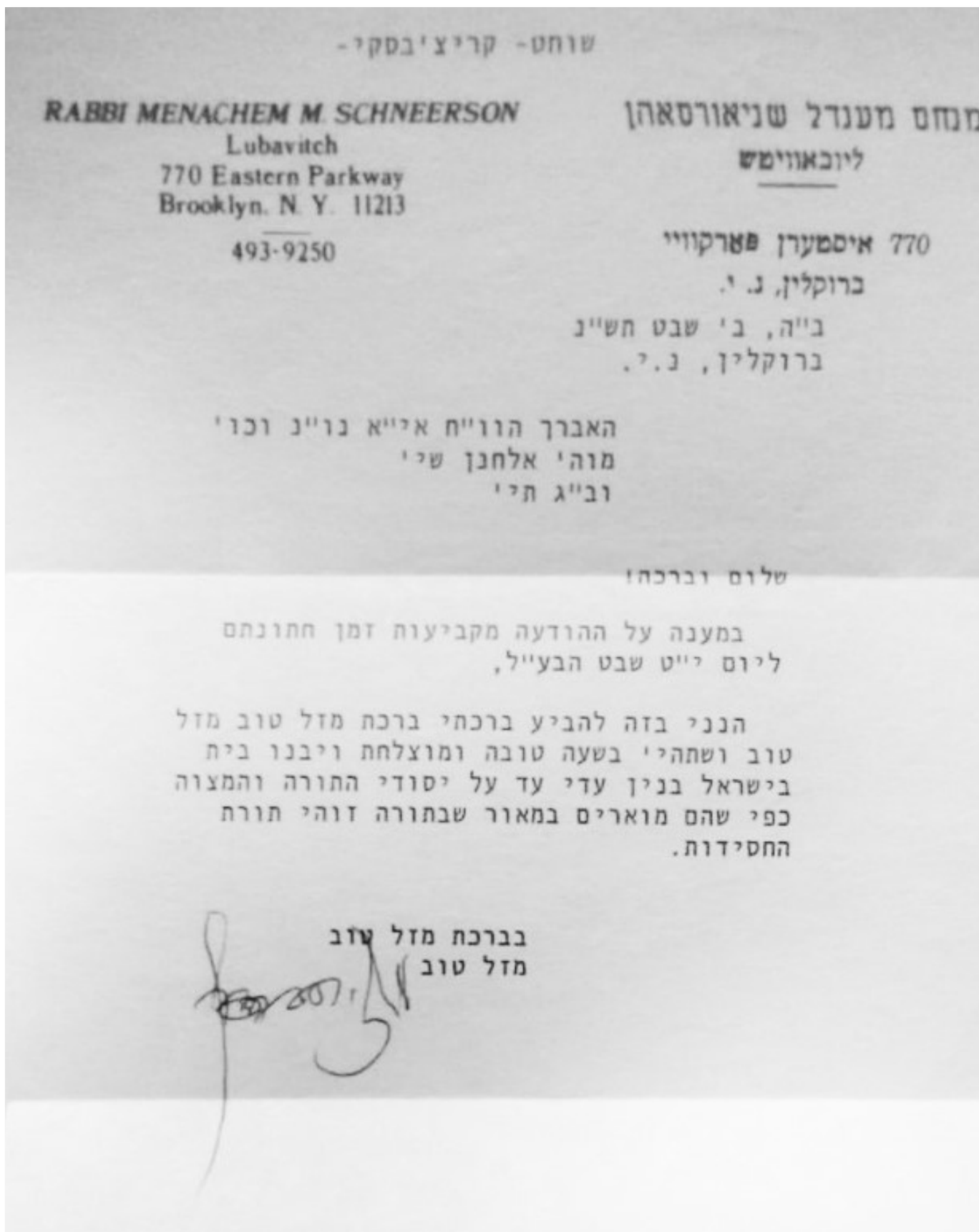
במענה על ההודעה מקביעות זמן חתונתם
ליום כטי אדי"ר הבע"ל,

הנני בזה להביע ברכתי ברכת מזל טוב מזל
טוב ושתהי' בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית
בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה
כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת
החסידות.

בברכת מזל טוב
מזל טוב

מכתב הרבי לרגל חתונת הורי החתן

תשורה משמחת הנישואין של יהודה ומרים שיחיו הניג

מכתב הרבי לרגל חתונת הורי הכלה

מכתבי נ"ק אדמו"ר לר' יהודה קולאשער

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה, ימי חנוכה ה'תשל"א
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נו"נ כו'
מו"ה יהודה שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת המכתב (י"ג) ש"ז כסלו/והפ"נ שבהקירא עה"צ הק"ו.
ענין חנוכה - קבעו הנס בנרות. והנה שני דברים בנר ושניהם
נקראים נר: שמן ופתילה שמדליק בהם, הכלי המחזיק בתוכו השמן והפתילה.
בנר שעה וכיו"ב - י"ל שחלק הנר שלא נימס עדיין - הוי במקום
הכלי, או שהכלי הוא לאו דוקא אפילו לכתחילה.
ופירשו חז"ל עפש"נ נר ה' נשמת אדם, כי נר מצוה ותורה אור
כי הפתילה והשמן הם (בעבודת השם) האדם והמצות,
וכשמדליק הנר (שזהו ענינו ושלמות שלו), כשעושה מצוה - "מדליק"
הדבר בו נעשית המצוה (ובצירוף כח עשי' זו, חלק מ"הפתילה") נעשה אור.
והרבה מיני אור הם בנר וכללותם - בלשון חז"ל: נהורא אוכמא ונהורא
חיוורא,

נהורא אוכמא הקרובה אל הפתילה, עשיית המצוה באופן שניכר בזה גם
מציאות אדם העושה, ונהורא חיוורא - עשיית מצוה לשמה. ובלשון הרמב"ם
עוסק בתורה ובמצות כו' לא מפני דבר בעולם כו' אלא עושה האמת מפני שהוא
אמת כו'.

והנה התומ"צ הם דוקא בעוה"ז, בו על האדם לעשותם ולברר עי"ז את
חלקו בעולם שבשילו נברא.

י"ל שזהו ענין הכלי (דהנר). וכשם שאין אחד דומה לחברו כן כו"כ
מיני כלים הם,

אף שבכללות - כל נר ה' נשמת אדם אשר במנורה - כולה מקשה זהב עד
ירכה (רגל התחתון) עד פרח (גדולי הצדיקים).

ויהי רצון אשר יאיר כל אחד ואחת את נרו,

את נשמתו - נפש האלקית ונפש הבהמית - ואת חלקו בעולם,

ובאופן - כהלכה דבית הלל - דמוסיף והולך, מוסיף ואור,
עד לקיום היעוד דלילה כיום יאיר.

בברכה (חתימתו)

ענין חנוכה: ראה ד"ה זה בתורה אור. קבעו הנס בנרות: והרי בחנוכה היא
גם הנס דמסרת גבורים ביד חלשים כו' ובלעדו א"א נס הנרות (אבל גם לולא
נס הנרות - הי' נגאלים מגלות יו"ן ע"י הנס דמסרת) - ועכצ"ל שגם המלחמה
הייתה בענין הנרות (נר הנשמה ונר מצוה). עיי"ש. ולקמן במכתב. שני

מכתב לימי החנוכה

"בברכה לבשו"ט
בתוכן מכתביו"

דברים בנר: ראה שערי אורה ד"ה כי אתה נרי סוס"א: דבר חמישי והוא כלי הנר.
ושניהם נקראים נר: גם כ"א בפני עצמו וכנאמר: הנרות הללו קודש הם. נר שיש לה
ב" פיות. וכיו"ב. שמן ופתילה: כך סדרם ברמב"ם שו"ע וכו'. וצ"ע שהוא היפך הסדר
בש"ס: פתילות ושמן. שהכלי הוא לאו דוקא: בשו"ת אבני נזר חאו"ה סה"ק כותב
שמחלוקת בדבר ותלוי באם הכלי מכלל הנר. ובטח אין הכוונה כשחיות הלשון (וכן
בס' נהיבות עולם שמביא), שהרי במקומות אין ספור שהכלי נקרא נר (הן בלשון
תורה והן בלשון חכמים), כ"א בנוגע לעבודה (ומצוה) האמורה בנר. ועפ"ז בנוגע
לנ"ה - ל"ל להרבות במחלוקת והרי יל"פ דברי החסד לאברהם וכו' שמביאו שפעמו
משום בזיון מצוה. ואכ"מ. אפילו לכתחילה: שו"ע או"ח ר"ס הער"ג. ובנ"כ שם
הקשו על המהר"ל. ופירשו חז"ל: בתו"א ושערי אורה (ראה מפנה הענינים שם),
באור התורה. דרושי חנוכה. ועוד. ובצירוף כח כו': להעיר מתניא פל"ז.
והרבה מיני אור: ברכות נב, סע"ב. ובזהר בכ"מ. ובתקו"ז חכ"א (נ, א) ה'
גוונים. אוכמא. חיוורא: זח"א נא, א. וראה תו"א כו' שם. וכלשון הרמב"ם:
הל' חשובה פ"י ה"ב. הל' יסוה"ת פ"א ה"ד. שם רפ"ט. ואכ"מ. והאדם בשכיל
ולהעיר ממו"נ ח"א פ"ב. הל' יסוה"ת פ"א ה"ד. שם רפ"ט. ואכ"מ. והאדם בשכיל
חתי משמע: העולם בשכיל האדם (סנהדרין לז, א. ברכות ו, סע"ב). והאדם בשכיל
(בירור) העולם (הניא פל"ז מע"ח שכ"ו). שבשכיל... שזהו ענין הכלי: ויחא"ם גם
למש"כ בס' טעמה"צ להרדב"ן (הובא באבני נזר שם) דאין עיקר המצוה בכלים
עצמם אלא במה שנעשה עליהם. שאין אחד דומה לחבירו: סנה"ל, לז, א.
כו"כ מיני כלים: בחסד לאברהם מעין ב' נהר נח מונה טו מיני כלים הראויים
לנ"ה. מקשה. הצדיקים: ראה ד"ה זה בלשון פ"ה בהיותך. אחד ואחת: שאף הן
היו באותו הנס (שבת כג, א. ועיי"ש ברש"י). מוסיף ואור: דבאור מצ"ע - גם
לב"ש צ"ל מוסיף והולך, אלא שנרות חנוכה הם כנגד פרי התג (שהם כנגד או"ה)
שבהם צ"ל פוחת והולך (ראה שבת כא, ב. תו"א ד"ה ח"י מצות נ"ח (לד, ב). ועפ"ז
יתורץ הא דודאי גם ב"ש ס"ל דמעלין בקודש. היעוד דלילה כיום יאיר: תהלים
קלט, יב) ובכמה מרז"ל שזהו יעוד דלעת"ל (זח"א לא, א. ועוד).

נ.ב. ז"ע נחקבל מכתבו שלאחרי הנ"ל, והפ"נ שבו יקרא עה"צ הק"ו.

תשורה משמחת הנישואין של יהודה ומרים שיחיו הניג

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה, שלהי תמוז, ה'תשל"א
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'
מו"ה יהודה שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת המכתב **ליום עש"ק ד' סיון תשנ"א** שבואנו מימי הגאולה י"ב-ג' תמוז, גאולה כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל ממאסרו במדינת מולדתו, שהי' חבוש שם בעד עבודתו הגדולה והחזקה והרמה בחיזוק בדרך התורה והמצוה והפצתן, למרות הגזירות על זה שהיו שם אז במרום שיאן, ובחסדי ה' יצא בנצחון, שהרי אלה שאסרוהו הם ששיחררוהו, ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר (להגיגת יב תמוז הראשונה) - לא אותו "בלבד גאל הקב"ה בי"ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הק', שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה, כי כל איש ישראל (מבלי החשב עם מצבו הפרטי בשמירת וקיום המצוות) לבו תמים עם ה' ותורתו"
וכמחז"ל עה"פ צדיק כהמר יפרח: מה התמרה הזו לבה מכוון למעלה כן ישראל לבם מכוון לאביהם שבשמים; ועוד אמרו: מה תמרה זו אין בה פסולת כו' כן הם ישראל אין בהם פסולת, להוסיף ימים הבאים אח"ז ימי סגולה הם לכל בני ובנות ישראל באשר הם כו' כן הם ישראל אין בהם פסולת, להוסיף הלוך ואור, ובפרט בהתבונן כאו"א אשר אם במדינה ההיא ובזמן ההוא ובתנאים ההם עשו ופעלו בחיזוק התורה והמצוות והפצתן והצליחו ועד אשר גם עתה, לאחר כיובל שנים, רואים פירותיהן ופירי פירותיהן, כש"כ וק"ו ועל אחת כו"כ במדינות ובתנאים נוחים וטובים שלא בערך. ויהי רצון שיעשה כל אחד ואחת מאתנו, בחוץ כל אחב"י שליט"א, בכל האמור ומתוך שמחה (וממילא) בזריזות, וה' עוזר וכמש"נ: ה' לעזרתי חושה, אלקים חושה לי עזרי גו' ה' אל תאחר.

בברכת הצלחה לענני (הר"ר) אהרן
[Handwritten signature]

"בברכת הצלחה
בעניני הכלל והפרט
ולכשו"ט"

הגדולה והחזקה והרמה: ראה לקו"ת נשא (כא, ב) וש"נ. שיחת ג' תמוז תש"א (בס' השיחות שם ע' קלד). ובלשון...הראשונה: נדפס בס' המאמרים ה'תש"ה ע' רסג. בשם ישראל יכונה: ראה שוש"ע אה"ע סק"ס סט"ז ובנ"כ. קב ונקי כלל לח. שד"ח אס"ד מע' גט ס"ז. וראה ג"כ מאורי אור כ, כד. וכמחז"ל...ועוד אמרו: מדרש תהלים ע'. במדב"ר רפ"ג. צדיק כו' כן ישראל: וכמש"נ ועמך כולם צדיקים (ישעי' ס, כא. סנה' ר"פ חלק. ובזח"א לג, סע"א: כולם צדיקים ודאי...זכאין אינון בעלמא דין ובעלמא דאתי). התורה...ענינו: בס' המאמרים שם. כיובל שנים: כ"ק מו"ח

אדמו"ר קיבל הנשיאות ב' ניסן ה'תר"ף. (ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א: ואין מושחין מלך בן מלך אלא א"כ הייתה שם מחלוקת כו' יהואחז מפני יהויקים אחיו - והרי הנדו"ד בן יחיד. וראה צפע"נ על הרמב"ם שקו"ט האם המשיחה דאביו פועל גם בו או דאין צריך למשיחה. וברמב"ם שם ה"ז: ולא המלכות בלבד כו'). שמחה (וממילא) בזריזות: ראה אגה"ק סכ"א: עשה זאת בזריזות נפלאה להראות שמחתו וחפצו כו'. וכמש"נ: תהלים ע, ב. שם וא"ו. ה'...אלקים...ה': להעיר מהמבואר על הג' שמות ה' אלקינו ה' שבכתוב שמע ישראל (פע"ח ש' הק"ש פי"א ועוד. אמרי בינה ש' הק"ש בתחלתו. אוה"ת עה"פ. ובכ"מ). חושה...חושה...אל תאחר: להעיר מבעתה אחישנה, ואחישנה אפשרי בב' אופנים: דור שכולו זכאי (הוי"ו) או שכולו חייב (ויעמיד להם מלך שגזרותיו כו' - כן י"ל, ועפ"ז סרו כמה קושיות המפרשים - אלקים) - עיין סנה' צח, א. וראה ג"כ תיקונים דזוהר חדש (קרוב לתחלתם - צה, ב): קץ אית בכל דרא ודרא כו' תליא בתיובתא ובזכווז ובמדות כו' אבל קץ...קוב"ה...בי' תליא הה"ד למעני למעני אעשה.

נה"ח
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
 Lubavitch
 770 Eastern Parkway
 Brooklyn, N. Y. 11213
 493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
 ליובאוויטש
 770 איסטערן פארקוויי
 ברוקלין, נ.י.
 ב"ה, לי סיון תשמ"ה
 ברוקלין

משפחת בטרשבילי -
 שליטיא

נצטערתי להשמועה מפטירת הרה"ג הרה"ח הווי"ח
 אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ רב פעלים וכו' מו"ה ברוך יהודא
 ע"ה.
 המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
 ומכאן ולהבא אך טוב וחסד ימצא אתכם תמיד כל
 הימים.

בברכה
 צדור אלפז

"כבוד וברכה"

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
 Lubavitch
 770 Eastern Parkway
 Brooklyn, N. Y. 11213
 493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
 ליובאוויטש
 770 איסטערן פארקוויי
 ברוקלין, נ.י.

ב"ה, כ"ד שבט תשל"ט
 ברוקלין, נ.י.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו'
 מו"ה יהודה שי'
 שלום וברכה!

מאשר הנני קבלה מכ' ובו בקשה ברכה
 פ"נ צ"צ
 ובעת רצון יקרא על ציון כ"ק מו"ח
 אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

בברכה

תשורה משמחת הנישואין של יהודה ומרים שיחיו הניג

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תשל"ח
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'
מו"ה יהודה שי'

שלום וברכה!

ב' הפ"נ נתקבלו.

ולקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל
כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע
ברכתי, לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתימה.
טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכה יוצאת ידי
[Handwritten signature]

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, ה' סיון ה'תשמ"א
ברוקלין, נ. י.

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ עוסק
בצ"צ כו' מו"ה יהודה שי'

שלום וברכה!

לקראת חג השבועות, זמן מתן תורתנו,
הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה
להביע ברכתי בנוסח הרב, הוא כ"ק מו"ה
אדמו"ר זצוללה"ה נבג"מ זי"ע:

לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

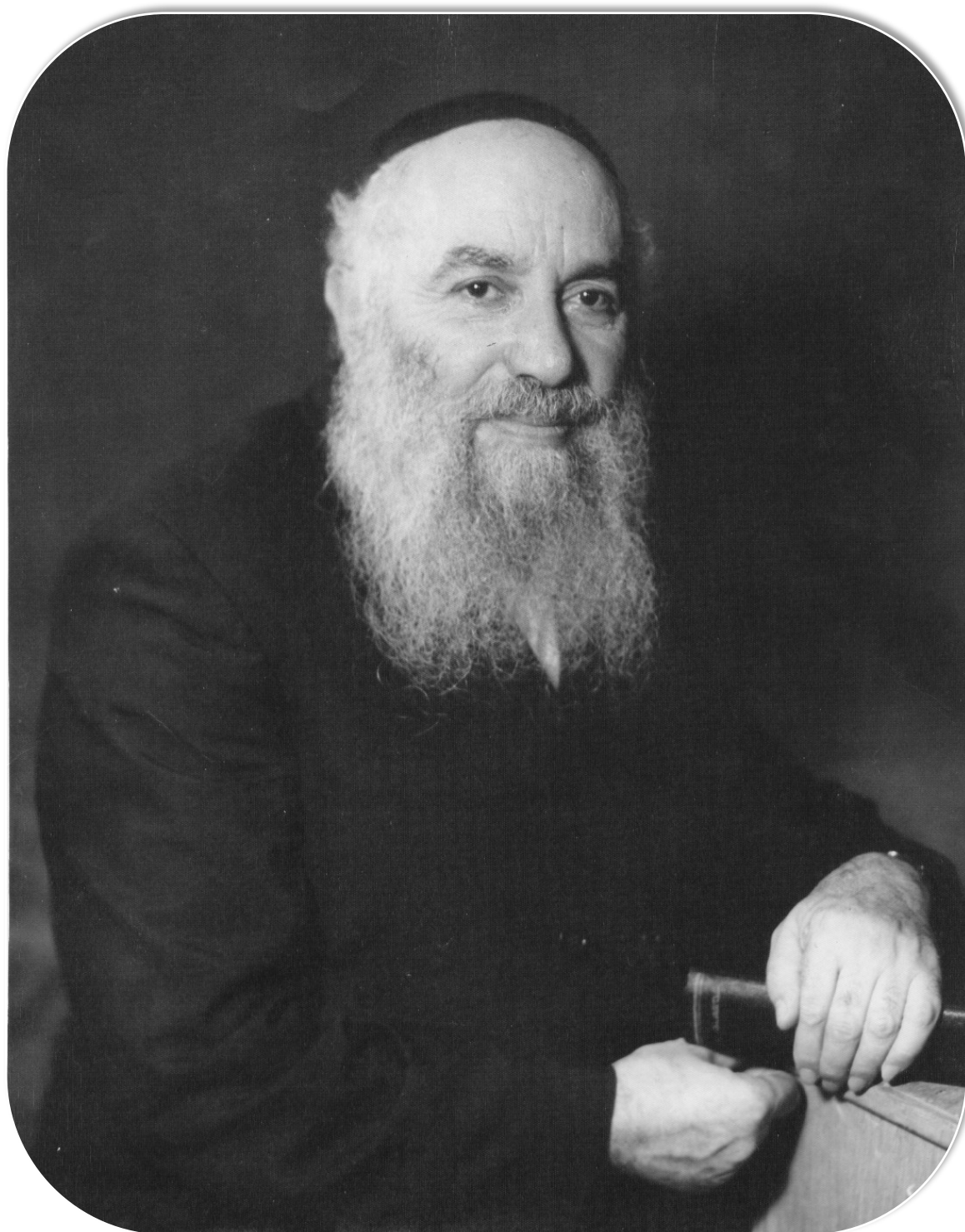
בברכת החג יצאת ידי
[Handwritten signature]

נ. ב.

נתעכב המשלוח ובנתיים נתקבל המכ'
הפ"נ שבמכ' יקראו בעת רצון על הציון הק'.

"בברכה לרפוקו"ש
[=לרפואה קרובה ושלמה]"

"בברכת החג
ולבריאות ולבשו"ט"

תואר פני הגה"ח ר' יהודה בוטראשוילי (קולאשער) ע"ה

שנות ילדות

הגאון החסיד רבי יהודה בוטראשוילי נולד ביום ז' כסלו תרס"ו בעיירה קולאשי שבגרוזיה, בן יחיד - מלבד אחות נוספת, מלכה שמה - להוריו ר' מרדכי ומרת רבקה רוזה, יהודים יראי שמים ומסורים לעבודת השם.

אביו ר' מרדכי היה איש נעים הליכות הנוהג ברוגע עם הסובבים אותו. לפרנסתו עסק במקצוע הרוכלות ('קרבלניק'), כשהוא קונה חפצים קטנים שיוצרו בעיירה בה התגורר ומוכרם בעיירות הסמוכות. מאוחר יותר קנה הוא פרה שהוסיפה מעט בפרנסת הבית.

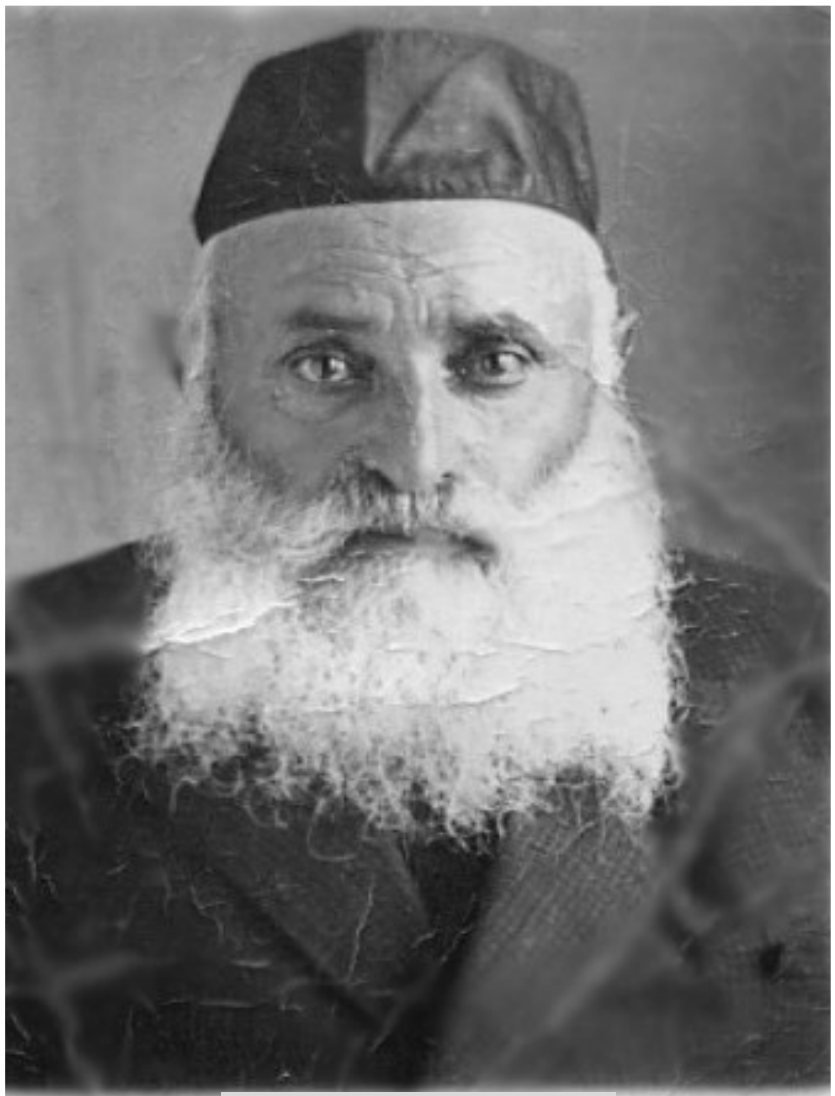
חינוך ילדיהם על טהרת הקדוש עמד בראש מעיניהם, ור' יהודה גדל ונתחנך בבית החדור ביראת שמים, אהבת התורה, וקיום מצוות מתוך הקפדה ומסירות.

בשנת תרע"ז הגיע הרה"ח ר' אברהם סלאוין ע"ה הי"ד לעיירה קולאשי, אלי' נשלח ע"י אדמו"ר הרש"ב נ"ע בכדי לעסוק בהפצת היהדות בקרב יהודי המקום. מפעולותיו הראשונות היתה זו פתיחת תלמוד תורה, בהציעו ליהודי המקום לשלוח את ילדיהם ללמוד בו. ר' אברהם פנה גם להוריו של ר' יהודה, שלא היססו אף לרגע ושלחו את בנם יהודה שהיה אז בן שתים עשרה שנים לתלמוד התורה. ר' יהודה למד בשקידה עצומה ובלע כל מילה ששמע ממורו ר' אברהם. בזמנו הפנוי מחוץ לזמני סדרי הלימודים, עסק במרץ במצות כיבוד הורים, ועזר להוריו בפרנסת הבית.

חלפו השנים, ובאחד מימי שנת תרפ"א הגיע לקולאשי הרה"ח ר' שמואל לויטין, אשר כחלק משליחותו מחודש ניסן תרע"ו לכותאיש שבגרוזיה בה פתח תלמוד תורה וישיבה לצעירים, נוהג היה להסתובב ברחבי גרוזיה במטרה ללקט ילדים ונערים מובחרים ולשלחם ללמוד בישיבת תומכי תמימים מחתרתית. בהגיעו לקולאשי ביקש לבחון את הידע ויראת השמים של ילדי התלמוד תורה המקומי ולראות מי הם המוכשרים בלימוד וביראת שמים אותם ניתן לשלוח לישיבה מחתרתית. עד מהרה הבחין ר' שמואל בכישרונותיו המיוחדים של הנער הצעיר יהודה, והציע להוריו לשלוח ללמוד בישיבת 'תומכי תמימים' ברוסטוב.³

להוריו היה קשה הדבר לשלוח את בנם היחידי לתקופה כה ארוכה למקום לא מוכר, ללא יכולת ליצירת קשר, ובפרט לנוכח המצב המתוח ששרר אז בעקבות המהפכה. אך בהיותם יהודים

³ שם שכנה הישיבה בתחלה. לאחמ"כ נסגרה הישיבה מחמת הרדיפות, ועברה לחרקוב ורוניז' ועוד. כשסיים את לימודיו שכנה הישיבה בנעוול, כפי שיסופר לקמן.

אביו ר' מרדכי

המסורים לאמת נעתרו לבסוף לשלחו, מתוך תקווה ואמונה שבכך יבטיחו את עתידו הרוחני של בנם.

בתו של ר' יהודה, מרת רחל לאה תחי' קנלסקי, מציינת כי מעטים היו הנערים שזכו להישלח מתלמוד התורה שבקולאשי אל הישיבות המחתריות: "בזמנו של אבי נבחרו שלושה בחורים בלבד מתוך כמה עשרות. אחד מהם היה ר' ישראל ג'ייקובסון ע"ה, בחור נוסף שאינני זוכרת את שמו, ואבי".

לימים סיפר מר אברהם מיכאלי שיחי', יליד קולאשי, כי תושבי המקום לא ראו בעין יפה את שליחת ר' יהודה לשיבה: "זכורני מקטנותי כי זקני העיירה רטנו ע"כ שבשעתו שלחוהו הוריו חוץ לגרוזיה. האווירה בעיירה היתה משפחתית וחמה מאוד, ומעשה כזה היה היפך המנטליות".

בישיבה

קשיי הקליטה בישיבה היו עצומים - נער צעיר כבן 15 שנים בלבד, מתנתק באחת מחיק הוריו ומגיע לישיבה בה השיעורים והשיחות בין הבחורים מתנהלים בשפת האידיש, שפה שאינה מוכרת לו כלל (אפילו את השפה הרוסית הכיר אך מעט). הוא לא מצא אף אחד המכיר את שפתו עמו ויכול ללמוד בחברותא. מגידי השיעורים אף הם לא יכלו להעניק לו יחס מועדף ולהקדיש לו זמן מיוחד, שכן תלמידים רבים היו בישיבה, כך שללא הבנת השיעורים וללא חברותא הדובר את שפתו, לא יכול היה ר' יהודה ללמוד תורה ככל בני הישיבה.

בשביל תמים כר' יהודה אשר חונך על מסירות ואהבת התורה, חיים ללא לימוד התורה אינם חיים. אך במקום לאבד תקווה ולהתייאש, החליט יהודה לדבר אל ה' בשפת הלב - הוא החל לצום עד אשר ישמע ה' לזעקתו ויחיש לו עזרה.

לאחר שלושה ימי צום הבחינו מספר תמימים כי ר' יהודה אינו ניגש לחדר האוכל, פניו נהיו חיוורים, גופו נכחש, והליכתו ותנועותיו נעשו רפות. הללו הלכו ויידעו בכך את חברי ההנהלה, שנבהלו לשמע זאת ופנו לר' יהודה בשאלה לפשר הדבר. בעזרת מספר מילים בודדות שידע ברוסית, מלוות בהרבה סימני ידים, הצליח ר' יהודה להסביר להם שאין לו חברותא ללימוד...

תיכף סידרו לו חברותא שלימד אותו את שפת האידיש, ובתוך זמן קצר קלט הוא את השפה, השתלב בשיעורים, וכך עלה והצליח רבות בלימודיו⁴. חבריו לספסל הלימודים מספרים שכשרצה המשפיע בנעוול להמחיש לתלמידי הישיבה כיצד על תלמיד בתומכי תמימים להתמסר ללימוד ולא להרפות גם כשנערמים קשיים גדולים, היה אומר "ראו את יודל קולאשער כיצד אינו נכנע לשום קושי, וללא תירוצים מתמסר ללימודים". עוד מספרים ששמירת הסדרים שלו היתה למופת, ואף דקה אחת לא החסיר מ-18 שעות הלימוד אותם היה לומד מידי יום.

בימים בהם שכנה הישיבה בחרקוב, הופיעו בהיכלה באחד הימים אורחים נכבדים - הגה"ח המקובל הר"ר לוי יצחק שניאורסון יחד עם בנו כ"ק אדמו"ר. במקום התפתחה שיחה תורנית מעמיקה, ובמשך זמן ארוך התפלפל ר' יהודה יחד עם כ"ק אדמו"ר במגוון נושאים. "נשפך ממנו ש"ס ופוסקים" תיאר לימים ר' יהודה בהתלהבות את הרושם העמוק שהותירה עליו פגישתו הראשונה עם כ"ק אדמו"ר.

⁴ "דיבורו השוטף של ר' יהודה בשפת האידיש הגיע עד כדי כך שלא העליתי על דעתי שהוא גרוזיני. הוא דיבר בשפה זו כפולני בקי ורגיל". מציין ר' מיכל וישצקי שהתארח בביתו שבמלכובקה לימים מספר.

בעקבות המהפכה הקומוניסטית לאחר חיסול שלטון הצאר, פרצה ברוסיה מלחמת אזרחים בין ה'אדומים' ל'לבנים' ודם רב נשפך ברחבי המדינה. המצב הכלכלי ברחבי רוסיה הידרדר לשפל, ובישיבות "תומכי תמימים" התקשו לספק לתלמידים מזון ועצים להסקה וחימום.

באחד הימים הגיע לקולאשי ידידו של ר' מרדכי והודיע לו כי בנו יהודה חולה מאוד. מתוך דאגה עצומה לבנו היחיד החליט הוא לנסוע אליו ולבקרו. לרעייתו לא אמר ר' מרדכי דבר אודות מצבו של בנם, מחשש שידיעה זו תוסיף דאגה על לבה, שממילא מלא היה בדאגה וגעגועים לבנה יחידה, וסיפר רק שנוסע לבקרו.

נסיעה זו כרוכה היתה במסירות נפש של ממש. הדרכים באותם הימים היו בחזקת סכנה, כנופיות שוטטו בדרכים וערכו פרעות, רצחו אנשים חפים מפשע, לא חמלו על נערים וזקנים, ילדים ואנשי-שיבה, כשאיש אינו עומד בפניהם לעצור את מעלליהם ולמצות אתם את הדין. כך נטבחו ונרצחו על-ידם המוני יהודים באין מפריע. בעת טרופה שכזו, האופן הפחות מסוכן לנוע ממקום למקום היה באמצעות הרכבת. אך דא עקא שנסיעה כזו עלתה ממון רב, ולר' מרדכי לא היה את הכסף הדרוש. אך לא משום כך יוותר הוא על רצונו לנסוע ולבקר את בנו. כשהגיע לתחנת הרכבת, עלה הוא על גג הרכבת דרך סולם המיועד לניקוי הארובה, תפס בצינור הקיטור, וכך נסע במשך מספר ימים בקור הסובייטי, כשהוא אחוז בצינור הקיטור.

בהגיעו לשיבה הבחין ר' מרדכי כי המצב הכלכלי גרוע ביותר, החלונות בחדרים היו שבורים, והתמימים קבלו אך מנה זעומה של אוכל. ר' מרדכי ניגש לבנו ומצאו במצב קשה, אפילו מיטה מקש לא היתה ברשותו, והוא ישן על קרשים. ר' מרדכי מחוסר-האמצעים עודד את רוח בנו, התפלל ובירכו שישלח לו ה' רפואה קרובה, וביקשו שישאר בישיבה ולהתמיד בלימודיו חרף מצבו הקשה. כשחזר לביתו סיפר לרעייתו שפגש את בנם יהודה וכי הינו בריא ושלם, ולא חסר לו מאומה...

במשך שבע שנים תמימות לא התראה ר' יהודה עם אמו המסורה שדאגה לו כל העת, היא התמודדה בגבורה עם הגעגועים והחוסר, וסבלה בדומיה את הדאגות שאפפו אותה. יחד עם ר' מרדכי הכירה כי שווה כל הסבל והחוסר, ובלבד שבנם יגדל יהודי ירא שמים אמיתי ותלמיד חכם גדול.

בהיותו בגיל 22, הוסמך ר' יהודה לרבנות ודיינות על ידי גדולי רבני מוסקבה, בבחינתו גילה בקיאות בהלכות אורח חיים ויורה דעה. בנוסף לכך קיבל גם 'קבלה' לשחיטה ולמילה.

החתונה - סיון תרפ"ט

בחודש סיון תרפ"ט נשא ר' יהודה למז"ט את מרת בת שבע חן, בת הזקונים של הרה"ח ר' מאיר שמחה חן.

הדחיפה לשידוך זה הגיעה מאת אדמו"ר הרי"ץ נ"ע. הי' זה באחד מביקוריו של ר' מאיר שמחה אצל הרבי, ביקורים אותם הי' עורך בקביעות מידי חודש, בהם נהג לשוחח עמו הרבי בלימוד, וכן אודות פעולותיו ומשפחתו [בתו מרת בת שבע היתה מספרת אשר "לאבא - ר' מאיר שמחה - היה קשר מיוחד מאוד עם הרבי וכי הם דיברו בפתיחות מיוחדת. היה לו תענוג עצום להגיע לרבי, הנסיעה היתה בשבילו אוויר לנשימה]. באחת הפעמים פנה אליו אדמו"ר הרי"ץ בשאלה: 'האם חיתנת כבר את כל ילדיך?', ענה ר' מאיר שמחה: 'לא את כולם, נשארה הילדה הקטנה'. הרבי שאל לגילה, ומשנענה כי היא בת 18 שנים, השיב: 'נו, ממתי שמתחילים לחפש עד שתמצאו חתן היא תהיה כבר בת 19, וזה הזמן המתאים'.

(את הביטוי 'הילדה הקטנה' אודות מרת בת שבע, מסבירה בתה מרת רחל לאה: "סבי היה מכנה את אמי בחיבה 'הילדה הקטנה' אף בהיותה בת 18 שנים, וזאת מפני שרעייתו נפטרה שנים מספר קודם לכן ומני אז היתה היא משמשת לו כעקרת בית ויותר מכך, וקשר נפשי עמוק נוצר ביניהם").

ר' מאיר שמחה הזדרז לחזור לביתו שבנעוול, והחל בחיפוש אחר חתן מתאים. מתוך בני חשובי-המשפיעים שבנעוול בחר הוא מספר תמימים אשר לדעתו היו הם מתאימים להיות חתנים לבתו, ושלח את שמותיהם לרבי. התשובה שהתקבלה מהרבי הפתיעה אותו מאוד, הרבי כתב שלא יסגור שידוך עם אף אחד מהשמות ששלח. ר' מאיר שמחה הסיק מכך, שהרבי רוצה להפנותו לכיוון אחר ממה שנטה לחשוב.

בימים הבאים ניגש ר' מאיר שמחה לנכדו ר' בערק'ה חן, שבאותם ימים היה הוא תמים צעיר בישיבת תומכי תמימים שבנעוול, ושאלו האם מכיר הוא בחור טוב שיוכל להתאים לבתו. מבלי להשתהות השיב לו הנכד כי הוא ממליץ בחום על הת' יהודה קולאשער, 'הוא בחור טוב מאוד'. ר' מאיר שמחה ביקשו לקרוא אליו לביתו את הבחור המדובר, ולבקשתו סר ר' יהודה לביתו של ר' מאיר שמחה. לאחר ששוחחו יחד אודות משפחתו ור' מאיר שמחה בחן את ידיעותיו בתורת הנגלה והחסידות, נוכח לראות שאכן עומד לפניו הבחור המתאים.

אך לא אדם כר' מאיר שמחה יסתפק בשיחה גרידא. בסיום השיחה פנה הוא אל ר' יהודה בקריאה 'הבה נתפלל מנחה, תיכף שוקעת השמש', בכך רצה לבחון אף את תפילתו של הבחור. במהלך

התפילה התבונן ר' מאיר שמחה בהנהגתו של ר' יהודה והתפעל ביותר. לאחר שסיים את תפילתו פנה אליו ר' מאיר שמחה בהצעת השידוך, ולשמחתו נענה הוא בחיוב והסכים להצעה.

בתו מרת רחל לאה מציינת כי "הגורם העיקרי של ר' מאיר שמחה בסגירת השידוך היה תפילתו המיוחדת של אבי. סבי התפעל מתפילתו באופן יוצא דופן. שמעתי גם בשם חבריו של אבי לספסל הלימודים, שאנ"ש בנעוול היו מגיעים לישיבה במיוחד כדי להאזין לתפילתו המיוחדת של אבי".

לאחר סגירת השידוך הבחין ר' מאיר שמחה כי הבחור המיועד להיות חתן לבתו הולך במעיל קרוע ובלוי. הוא לא שיער לעצמו שמאז עזב ר' יהודה את גרוזיה כשבע שנים קודם לכן, לא רכש לעצמו שום בגד חדש והלך באותו 'רעקל' כל השנים. הוא ניגש אליו ונתן לו חמישה רובלים בכדי שיקנה לעצמו בגד חדש לקראת מסיבת ה'תנאים'.

הכלה ששמעה שאביה העניק לחתנה בגד חדש, ביקשה גם היא כסף בכדי להתחדש בבגד לכבוד המאורע, אך ר' מאיר שמחה השיב בצער כי אזל הכסף מכיסו. משכך לקחה היא שמלה ישנה ודהויה של אחותה הגדולה, פרמה את התפרים והפכה את הצד הפנימי - שלא דהה - כלפי חוץ, כך היתה גם לה 'שמלת פאר' לחגיגת ה'תנאים'.

(לא תמיד היה מצבו של ר' מאיר שמחה בשפל ועוני שכזה. בימים כתיקונם, לפני המהפכה הגדולה שהתרחשה ברוסיה בשנת תרע"ח, היה הוא אחד משלושת העשירים הגדולים בכל רחבי רוסיה, זאת הודות לברכתו של אדמו"ר הרש"ב. בתקופה ההיא נהג הוא לשלוח שקים מלאים באלפי (!) מטבעות זהב לישיבות תומכי תמימים. אך לאחר המהפכה האכזרית, חדרה העניות גם לביתו ומצבו הורע לבלי הכר.

בזמנים מאוחרים יותר - כאשר תפס לנין את השלטון בברית המועצות ובראותו כי מדיניות ההלאמה מביאה עמה אסון כלכלי, התיר הוא במקצת את הרצועה - השתפר אמנם המצב קמעא, ור' מאיר שמחה שכבר חלוש היה מכדי לחזור לעסקיו, הותיר את ניהול העסקים בידי בנו בכורו ר' פרץ. אך כשעלה סטאלין לשלטון חזר הוא והלאים את כל הנכסים הפרטיים, והמצב החרף שבעתיים. עשירי וסוחרי רוסיה גורשו לסיביר, ואף העשירים הבינוניים נשלחו לגלות למקומות שונים. בין אחרוני המגורשים היה ר' פרץ שנשלח לאוקראינה. המצב הכלכלי אותה שעה בבית משפחת חן הלך והורע עד כדי כך שגם מטבעות בודדות לקניית בגד חדש לבתו למסיבת התנאים לא היה לו).

ר' מאיר שמחה הודיע לאדמו"ר הר"י"ץ על סגירת השידוך, ולקראת חתונתם שיגר הרבי אגרת קודש בה הוא מברך את הזוג הצעיר בשפע ברכות.

תשורה משמחת הנישואין של יהודה ומרים שיחיו הניג

תוך זמן קצר נערכה החתונה בנעוול, וקהל החסידים נהר לחתונת בתו של מי שהיה באותם ימים גדול המשפיעים בנעוול.

הוריו של ר' יהודה, אשר עמלו על חינוכו והקריבו למענו את כל אשר להם, לא נכחו בחתונה. דווקא התמסרותם לעתידו והסכמתם לשולחו לישיבה המרוחקת, הובילה לכך שלמגינת לב נבצר מהם להשתתף בחתונתו, מחוסר האמצעים הדרושים לנסיעה למקום בו נערכה החתונה.

(במהלך⁵ סעודת החתונה, נתבקש ר' מאיר שמחה לשאת דברי חיזוק והתעוררות כהרגלו בהזדמנויות כגון אלו, אך הפעם ניסה להתחמק. לשאלת אחד מבני הבית לפשר סירובו - באומרו: 'הרי כשאתה אומר משהו מקשיבים לך כולם?' - השיב ר' מאיר שמחה בצער: 'נכון, אבל היום חסרים לי אותם ארבעים אלף הרובלים ששכנו בחשבון הבנק שלי. כשהיה סכום כזה ברשותי, היתה סיבה נוספת לשמוע לי, ואילו עתה...'. אמר ולא יסף).

הזוג ר' יהודה ומרת ובת שבע

בתקופה הראשונה נותר הזוג הצעיר להתגורר בנעוול בביתו של ר' מאיר שמחה. שאיפתו הראשונית של ר' יהודה, לשמש כרב ומורה דרך בישראל, התנפצה מיד לאחר החתונה, כאשר הממשלה הרוסית חוקקה חוק לפיו חייב כל רב לקבל תואר אקדמי באוניברסיטה כדי לכהן במשרתו.

אנשי הקג"ב קראו לר' יהודה ואמרו לו שבידיהם ידיעות ברורות שהוא קיבל הסמכה לרבנות לפני כשנתיים, והזהירוהו לבל ישמש כרב לפני שילך ללמוד באוניברסיטה. ר' יהודה היה אובד עצות, חמיו ר' מאיר שמחה מיהר לשגר מכתב לאדמו"ר הרי"ץ - שכבר היה באותה העת בריגה - אודות מצב חתנו בשאלה מה לעשות, תשובת הרבי היתה שעל ר' יהודה לחזור לעיר מולדתו - קולאשי, ולהנהיג שם את עדתו.

⁵ במובא לקמן ראה בס' 'חסידים הראשונים' ע' 173 ואילך.

בשליחות הרבי בקולאשי תרפ"ט - תרצ"ז

הוראה זו של אדמו"ר הריי"ץ לר' יהודה לחזור למכורתו קולאשי היתה קשה מאוד עבור רעייתו הטריה הרבנית בת שבע, עליה היה להתנתק מאביה אתה היה לה קשר מיוחד, ולנסוע אל מקום מרוחק שאף את השפה המקומית אינה מכירה. אך מעל כל קושי היה ברור שאת ציווי הרבי מקיימים, ועל אף הקשיים נסעה יחד עם בעלה כהוראת הרבי.

במהלך שבע השנים הבאות פעל ר' יהודה רבות למען הקהילה, בנוסף לתפקידו הרשמי כרב ואב בית דין, פעל הוא גם כחזן מוהל שוחט וסופר. הוא ניהל את קהילתו ביד רמה, כל הבעיות המריבות והספקות בחיי הקהילה הגיעו לפתחו. בעת הצורך היו מתכנסים ראשי הקהילה בביתו לדון בענינים העומדים על הפרק. הוא עבד יומם ולילה ללא לאות מתוך מסירות נפש וסיכון מתמיד, לחיזוק חיי היהדות בגרוזיה.

את השלכות המהפכה בחיי האישים של ר' יהודה מתארת בתו מרת רחל לאה: "אבי גר בביתו של סבי, וסבי הקצה לו ולמשפחתו חדר אחד קטן. הם השתמשו באותו מטבחון ובסלון קטן שבקושי היה בו מקום לשולחן. את הבישולים היינו עושים על האדמה, מדליקים מדורה קטנה ועליה שמים את הסיר.

"את העוני ששרר בבית לא ניתן לתאר במילים. המשכורת של רב בקולאשי הספיקה אך לק"ג אחד של סוכר וק"ג אחד של צנימים. את הצנימים היו ממיסים בכוס תה ממותקת ומאכילים מעט את התינוקת החדשה שנולדה בתחילת שהותנו בגרוזיה. חוץ מצנימים ישנים היינו מכינים מאכל מיוחד המכונה 'ממליגה', העשוי מדייסה (הזולה ביותר שהיתה אז ברוסיה) מעורבת בתירס ומים חמים. פעמים נדירות היתה סבתי - אמו של ר' יהודה - מכינה לכבוד שבת חתיכת עוף כלשהי או קצת אגוזים מתוקים.

"קור האימים ששרר בחוץ חדר בקלות לביתנו הרעוע. כסף לקניית עצים - לא היה, אך אבי הצליח ל'מתוח' קצת את משכורתו ובכסף הזה קנינו מעט עצים שהספיקו לחמם פעם אחת בשבוע את החדר כדי שיוכלו לרחוץ את התינוקת".

הרבי פועל למען הצלתו - תר"ץ

כבר⁶ מאז הפלת שלטון הצאר, החלו ימי הרדיפות אחר יהודים שומרי תורה ומצוות. המצב בגשמיות היה בכי רע. אי לזאת משאלת נפשם של אנ"ש ברוסיה היתה לברוח לחו"ל, אך אין עושים דבר ללא אישור מהרבי.

לאחר שיגור מכתב לאדמו"ר הרי"ץ ובו בקשה מפורטת עם ריבוי טעמים להגירה לחו"ל, ענה הרבי במכתב מיום כ' מנ"א תרפ"ה⁷:

"... מיא דארף מאכין דא ארץ ישראל מאך דא ארץ ישראל. כבר הגיעה העת אשר כל אחד בין מבין את אשר לפניו, אין להביט על ימין ועל שמאל, ואין לנו לחפש מקומות אחרים, כאן אנחנו וכאן עלינו להאיר באור התורה בדרכי העבודה. וכבר הגיעה העת לידע כי תעודה לנו בחיים בתעודתו היא להיות בעזר אחינו לעוררם על כל דבר הטוב והמועיל".

כך ננטש רעיון העזיבה באותה העת, ואנ"ש נותרו במקומותיהם והמשיכו לפעול.

לאחר יציאת אדמו"ר הרי"ץ את רוסיה בכ"ד תשרי תרפ"ח, החרף מצב אנ"ש ביותר, הן בגשמיות והן ברוחניות, ובתחילת שנת תר"ץ עלה שוב על הפרק רעיון עזיבת מדינת רוסיה. אנ"ש ברוסיה קיימו אסיפה חשאית במוסקבה ושיגרו מכתב לרבי (ששהה אז בביקור בארה"ב), בו תיארו בקיצור נמרץ את מצבם, והביעו את רצונם ובקשתם שהרבי ישתדל עבורם בהגירה מרוסיה, הרבי ענה בפתק קטן בו בירך את אנ"ש ורמז שישתדל בענין זה.

לאחר חזרתו של אדמו"ר הרי"ץ לריגה, החל הוא בהשתדלות מיוחדת לארגן את הצלת אנ"ש מרוסיה. לשם כך שלח ללנינגרד את הרה"ח ר' מרדכי דובין ע"ה הי"ד, והרבה להורות באופן כללי ובאופן פרטי להשתדל להגר מרוסיה.

מאגרותיו של הרבי בתקופה ההיא, נראה שיעקר השתדלותו היתה דווקא לאלו אשר פעלו בריש גלי במסירת שיעורי תורה ברבים ושמרו על הגחלת היהודית מתוך מסירות נפש, ומשום כך כרוכה היתה הישארותם ברוסיה בסכנת נפשות של ממש.

⁶ - במובא לקמן ראה ב'שמועות וסיפורים' ח"א ע' 217.

⁷ - במכ' המלא - הנדפס באג"ק ח"א ע' תפה ואילך - מפרט הרבי ביתר אריכות בביאור והסבר לדרישתו להישאר ברוסיה ולהמשיך לפעול. יעוי"ש.

ר' יהודה שפעל רבות בפעולות דתיות - ענה על הגדרה זו, והרבי פנה אליו במכתב בבקשה שישתדל בדבר הגירה מרוסיה, וזה לשון המכתב⁸:

ב"ה כ' שבט תר"ץ

ידידי תלמידינו החשוב והנעלה וו"ח אי"א

הרב מו"ה יהודא

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, טוב מאד אשר שב למולדתו ובודאי ימצא לו אברכים חברים טובים אשר יקבעו ביניהם זמני לימוד שיעורים בנגלה ובדא"ח, וראוי הי' לשום לב לזה ולבא בכתובים עם מכיריו הגרוזינים בחו"ל כמו אלכסנדריא או שטאמבול והראשון נראה יותר אודות השגת מקום לראש ישיבה. וצויתי לכתוב בזה לאחד ממכירי בענין זה, והשי"ת יהי בעזרו בגו"ר.

ע"ד זוגתו תחי' איהר דארפט זיין רוהיג אז דער אויבערשטער וועט אייך העלפען, ויעזור לה השי"ת כי ההריון יהי' כשורה והלידה כשורה בעתה ובזמנה בנקל ולד חייא וקיימא.

המברכו.

מפאת סכנת הצנזורה נכתב המכתב ברמז קצת. כוונת הרבי בכתבו "השגת מקום לראש ישיבה" היא למקום בו יוכל לקבוע את מושבו אחר בריחתו מרוסיה. בנוסף לכך לא נתפרש מיהו 'אחד ממכירי', אך כעבור חודשיים ימים, ביום כ"ה ניסן תר"צ, כתב הרבי אל מר טשערניאק מסטאמבול (קאנסטאנטינאפאל) בבקשת עזרה בהצלת ר' יהודה, וכנראה שהוא הינו המכר המדובר. וזה לשון המכתב⁹:

. . המצב בדת ולימוד התורה השורר עתה במדינתנו בטח ידוע הוא לכבודו היטיב, אשר השי"ת ירחם, ומוכרח הדבר להעתיק משם איזה אברכים, העוסקים בתורה ברבים, שעומדים בסכנות נפשות ממש.

וכעת הנני בא בבקשתי אל כבודו ואל בנו הנכבד שי' בבקשת רחמים עבור אחד מתלמידינו הרב ר' יהודא שי'. הוא בעל כשרון נעלה, למדן גדול, שוקד בלימוד, מסביר טוב ובר פועל.

הבקשה היא להעתיקו ממקום מגורו בכותאיס לקאנסטא[נ]טינאפעל, ע"י אמצעות שילוח לו ויזע בתור רב או באופן אחר, אשר רק באופן כזה יכולים להצילו, והוא פדיון שבויים במלא

⁸ אג"ק ח"א ע' קו.

⁹ אג"ק ח"א ג' ע' רכא.

תשורה משמחת הנישואין של יהודה ומרים שיחיו הניג

מובן המלה, כי לאלו אשר עסקו ועוסקים בהרבצת תורה, כשמוצאים אותם לומדים עם מי דנים אותם בדין קשה מאד.

כמה מכמו אלו - ל"ע - נשפטו ונשלחו לארץ גזרה על עשרת שנים, ומהם שנשפטים ונשלחים על חמשה שנים או שלשה שנים, ד' יחוס וירחם.

לא אפונה אשר ידידי ובנו היקר יחיו, ישימו לב לבקשתי זאת, תודתי וברכתי אמורה למפרע כי יצליח להם השי"ת בכל אשר יפנו לטובה ולברכה.

על תוצאות השתדלותו כתב ר' יהודה¹⁰:

"מצאתי הכתובת בסטאמבול למי לכתוב, אבל לא ענו וכך הושתק הדבר".

אך על אף כישלון נסיון ההגירה, המשיך ר' יהודה בפעולותיו במסירת שיעורי תורה ברבים, בשחיטות כשרות ובבריתות מילה, ולא נרתע מהשלטון הסובייטי.

¹⁰ מופיע באג"ק חי"א שם בשוה"ג.

הצלת בית הכנסת - תרצ"ז

הפעולות האנטי דתיות של המפלגה הקומוניסטית בנסיון לכבות את השלהבת היהודית, הגיעו תוך זמן מה גם לגרוזיה. עיקר כוונתם היתה לפגוע בחינוך הילדים והנערים הצעירים, ובפעולותיהם התמקדו בסגירת 'חדרים' ושיבות. אך בתחלה לא היה זה עדיין בחזקה רבה כברוסיה¹¹.

הם לא פעלו בכוח, אך היו מנצלים כל הזדמנות שנקרתה לידיהם בכדי לפעול להחרבת בתי כנסיות ו'חדרים'. גישתם היתה בדרכי 'נועם', לרוב לא היו מנסים לסגור או להרוס בתי כנסיות ו'חדרים'¹², אלא להפכם למועדון וכדומה. הם היו מקימים ועדות שהוצגו בפני היהודים ככאלו הבאות להיטיב עמיהם, אך כוונתם היתה כמובן הפוכה לגמרי. לאחר שקיבלו את מרותם ולאחר שנתנו להם כל טוב גשמי, היו הם פוגעים באמונתם ומחדירים בילדים חינוך כפרני.

את התחכום והעורמה בו נהג הממשל הגרוזיני כלפי היהודים, ניתן לראות בסיפור הבא: באחד מימי שנת תרצ"ז, נקרא ר' יהודה על ידי אנשי ה'צ'קה'¹³ לבית הדואר המקומי. ר' יהודה נכנס לבית הדואר, והאיש שלפניו האיר לו פנים ושאל לשלמו. לאחר מספר מילות נימוסין שגרתיות אמר לו שעליו לצאת ותיכף ישוב, ומבלי להמתין לתגובה יצא במהירות וסגר אחריו את הדלת. ר' יהודה נותר להמתין במקום זמן מה, ומשראה כי הזמן חולף והלה בושש מלחזור פנה לצאת לדרכו - אך נתקל בדלת נעולה.

לאחר זמן ארוך של המתנה הבין ר' יהודה שרצונם של אנשי ה'צ'קה' שהוא יתעכב פה מורה על כך שבהעדרו זוממים הם לבצע רעה במקום אחר. עם הרבה אומץ ותושייה עלה לחלון החדר הממוקם בקומה השניה וללא היסוס קפץ ממנו ואך בנס לא נפגע, והחל לרוץ לכיוון כיכר העיירה.

הקומוניסטים הזריזים הספיקו כבר לאסוף את כל אנשי העיירה אנשים נשים וטף לכיכר העיר, שם פרשו לפניהם את התכנית המיוחדת שבידיהם להציע לעיירה זו.

אחד מאנשי המשלחת נעמד במרכז הכיכר והחל לנאום: 'אנו מאוד רוצים שבניכם יישארו יהודים נאמנים, ימשיכו להתפלל וללמוד. אך עם דאגה כנה לבניכם מציעים אנו שילמדו הם בבית ספר

¹¹ יעו" במאמרו של פר' ירמיהו ברנובר המופיע בס' 'חברה והסטוריה (ירושלים תש"מ), בו כותב הוא כי קשה להבין מדוע המשטר הסובייטי לא עמד בעקשנותו בגרוזיה כפי שנהג ברוסיה. אך מביא לכך סיבה אפשרית:

היות ומצד החוק לא היתה בעיה לקיים תורה ומצוות, נלחמו הקומוניסטים נגד ארגונים וועדות ובכך רצו למוטט את החיים היהודיים. יהודי גרוזיה הפשוטים והלבביים לא ייסדו ארגונים תורניים משמעותיים ומוסדות לימוד גדולים. יהדותם התבטאה יותר בהתמסרות נפשית לעניני תומ"צ ובחיי קהילה עממיים. כך שלא היה למשטר הסובייטי היכן לפגוע. הם לא יכלו לבטל ארגונים, שכן אלו כמעט ולא היו קיימים.

¹² ראה לדוגמא בס' זכור לאברהם ע' 45 ואילך.

¹³ ארגון הביון והמשטרה החשאית

תשורה משמחת הנישואין של יהודה ומרים שיחיו הניג

ממשלתי ויקנו להם ידע נרחב. כמו כן יפעלו בו בבית הספר שיעורי ספורט מיוחדים לבריאות הגוף של בניכם. לשם כך זקוקים אנו למבנה בית הכנסת - בימות החול ישמש הוא כבית הספר ובשבתות תתפללו בו. באם תסכימו להצעה זו, ניתן אנו לילדיכם אוכל חם ונעלים'.

"אוכל ונעלים לא היו דברים של מה בכך" - מדגישה מרת רחל לאה - "המילים אוכל ונעלים היו מילים חזקות ביותר ששכנעו כל אמא וילד, שכן לילדים רבים לא היו נעלים, ונאלצו להסתגר בביתם שלושה-ארבעה חודשים, שהרי בלתי אפשרי לצעוד יחפים ברחוב בחורף הסובייטי. גם אוכל כמעט ולא היה, ובפרט אוכל מזין וחם".

ר' יהודה שהגיע ממש בסיום הדברים ושמע משפטים בודדים, הבין מיד את המוטל עליו לעשות, ועוד טרם היה בידי האמהות להביע הסכמה, נעמד הוא על כסא קטן שניצב שם והחל לזעוק 'אמהות יקרות, אתן רוצות שבניכם יגדלו כגוים?! אסור לנו לתת את בית הכנסת הזה לטובת בית הספר!'

לשמע דברי ר' יהודה החלו עיני האמהות לדמוע ובקול חנוק זעקו 'לא! לא! איננו רוצים שבנינו יגדלו כגוים, איננו מסכימים בשום פנים ואופן'. לקול הזעקה הנרגשת הצטרפו גם הילדים ופתחו במקלה של בכיות. ר' יהודה המשיך לזעוק מקירות לבו 'לא אני בניתי את בית הכנסת ולא אף אחד מכם, בית הכנסת הזה היה כשנולדתי, הוא ישנו עכשיו, והוא ימשיך להיות בית הכנסת לעד! אין רשות לאף אחד לתת אותו לשום מטרה אחרת!'

בתוך דקות אחדות, השתררה במקום מהומה רבתית שהלכה וגברה מרגע לרגע. אנשי המשלחת

הרגישו שהקרע נשמטת מתחת רגליהם. ומאחר והציגו את עצמם כמי שבאים להציע תוכנית נאותה לילדים המקומיים ולא להילחם ביהדותם, הודיעו מיד: "לא נפנה

בית הכנסת בקולאשי

¹⁴ יש לציין שמכל בתי הכנסת שהיו אז בקולאשי, דווקא בית הכנסת הזה קיים ופעיל עד היום!

את בית הכנסת, מאחר והדבר הוא בניגוד לרצון התושבים". אחד מאנשי המשלחת ניגש לר' יהודה ולחש באוזנו 'אדון יקר, זה יעלה לך ביוקר!', וכך מבלי שהשיגו את מטרתם עלו אנשי המשלחת על מרכבתם וחזרו כלעומת שבאו, בדרכם אל מרכז השלטון המקומי בגרוזיה, ששכן בעיר סמטרדיה. ר' יהודה הבין שעליו לברוח מיד, מיהר לביתו לקח את הטלית והתפילין שלו נפרד מרעייתו וברח אל הלא נודע.

לא חלף זמן רב ואנשי אותה המשלחת חזרו, כשהפעם מלווים הם בשני אנשי ממשל. הם הגיעו ישר לביתו של ר' יהודה והודיעו שבאו לאסרו. רעייתו ששהתה בבית השיבה ואמרה: 'אינני יודעת היכן הוא. לפני זמן קצר היה סכסוך משפחתי, והוא ברח'. החיילים לא האמינו וערכו חיפוש בכל פינה אפשרית בבית, פשפשו בכל חפציו ומסמכיו, אך לא מצאו זכר לקיומו.

מתוך פחד מתגובתם התערבה אמו של ר' יהודה ופרצה בבכי ואמרה: 'הם החלו לריב וצעקו אחד על השני ומתוך כעס הוא לקח את חפציו וברח, אשמח שתמצאו אותו ותחזירו את בני אלי', את דבריה סיימה בזעקה קורעת לב 'אוי בני, היכן אתה?...' הדברים עשו רושם רב על החיילים והם עזבו את הבית.

כך למעשה, הציל ר' יהודה את בית הכנסת ואת כל חיי היהדות בקהילתו ומנע את התפשטות מזימתם של הממשלה המרושעת ורצונם לשנות את צביון הסביבה.

לא אידיאלים נעלים כאלה או אחרים הביאו להתמסרותו של ר' יהודה, אלא היה זה ביטוי טהור של נשמה יהודית בוערת שאינה מכירה באפשרות אחרת. וכפי שמספרת בתו מרת רחל לאה: "הנכדים העירו לפעמים לסבתא בת שבע שחייה היו חיי שליחות שכן היא עזבה את משפחתה ברוסיה ונסעה לגרוזיה בשליחות הרבי הריי"ץ, אך היא ענתה: 'לא חשבת על שליחות ולא הבנתי בזה. עשינו מה שהורו לנו לעשות, והשתדלנו לעשות זאת באופן הטוב ביותר שיכולנו, ויחד עם זה לשרוד. רק לאחר שבעים שנה התחלתי להבין שכנראה היתה זו שליחות חיינו בעולם'.

נעים ונדים

לאחר שברח ונמלט עבר ר' יהודה מעיירה לעיירה. במקום בו היה לן בלילה לא היה נמצא שם ביום, פן יכירוהו ויוודע מקום המצאו למשטר הקומוניסטי שחיפש אחריו. הוא כתב לרבי הרי"ץ על מצבו, והרבי הורה לו לחדול מפעילות גלויה.

בקולאשי באותו הזמן היה המצב איום ונורא, רעייתו מחכה לשווא לאות או סימן חיים כלשהו מבעלה. עובר חודש, עוברים חודשיים ור' יהודה לא חוזר, והיא איננה מצליחה ליטול על כתפיה את כלכלת משפחתה - ילדה בת שש ותינוקת בת שנה וחצי.

לאחר כחצי שנה פנתה אמו של ר' יהודה לכלתה ואמרה: 'אי אפשר לדעת לאן יחזור בעלך ומתי יחזור, לכי לבית אביך ולמשפחתך, שם בודאי יהיה לך קל יותר'. בת שבע הבינה שזו האפשרות הטובה ביותר בה, ארזה את רכושה 'הרב' בשקית קטנה, ויחד עם בנותיה הקטנות נסעה למשפחתה הרחבה הנמצאת בפרברי מוסקבה.

בהגיעה אל חיק משפחתה נאלצה מרת בת שבע לנדוד בין אחיה ואחיותיה, כשהיא אינה שוהה יותר משבוע ימים במקום אחד. מפאת מצוקת העוני ששררה אז, לא היה ביכולתם לכלכל אותה ואת בנותיה זמן רב, אך בקושי הצליחו להתמודד עם כלכלת ביתם הם. גם מקום לישון לא היה, את ילדותיה היתה מניחה במיטה אחת קטנה מבד, בעוד היא היתה פורשת ללינה על גבי הקרקע.

החיים החדשים במוסקבה - תרצ"ט

לאחר חצי שנה קיבל ר' יהודה סימן באמצעות הוריו שאשתו נמצאת במוסקבה, ומיהר לבוא ולהתאחד עם משפחתו. קשיי ההתאקלמות היו לא פחות קשים מבקולאשי. היה עליו למצוא עבודה, דבר שלא היה קל כלל, שכן בכדי לכהן כרב היה צורך בתעודת לימודים מהאוניברסיטה, ועבודה אחרת מבלי להצטרך לעבוד בשבת לא היתה בנמצא.

בנסי ניסים הצליח ר' יהודה בעזרת קצת שוחד להנפיק טופס המעיד כי הוא נכה ואינו יכול לצאת לעבודה, וכך נתנה לו האפשרות לעבוד בביתו בזמנו הפנוי. הוא לקח צמר מבתי חרושת, והכין ממנו כובעי צמר לנשים. ברוסיה בה נמשך החורף כתשעה חודשים, הניבה עשיית הכובעים פרנסה טובה.

משחזר ר' יהודה והתאחד עם משפחתו, כבר לא שייך היה להמשיך להתגורר אצל קרובי המשפחה, ועליהם היה למצוא מקום אחר. לאחר חיפושים אחר מקום מתאים וזול, מצאו אישה גויה שהסכימה לחלוק איתם את ביתה. כמובן, בתנאי שהמטבח אף הוא יחולק ויאסר עליה להשתמש במקומות הבישול שלהם.

על המגורים בבית הגויה סיפרה מרת רחל לאה: "השהות שם היתה מאוד לא נעימה, הגויה היתה צועקת על אבא, ומציקה לנו על כל צעד ושעל. הגויים שנאו את היהודים שנאה גדולה, ומראהו הרבני של אבי היה לצנינים בעיניה. קרה שאבא היה שוטף את פניו במים אלו היו נוטפים מעט על הרצפה, והיא היתה צועקת לעברו: 'אולי במקום ללכלך את הרצפה תשטוף אותה'. משפחתנו סבלה שם סבל רב".

ר' יהודה הבין שהמצב לא יוכל להימשך כך ויש לקנות בית משלהם. לשם כך לווה הוא כסף רב כשהוא נכנס לחובות גדולים, וקנה בית עם חצר קטנה בעיירה פרלובקה. הבית לא היה גדול, אך מספיק מרווח בעבור בני ביתו.

מרת רחל לאה מתארת את השהות במקום החדש: "אמא עבדה ביצור כובעי הצמר במסירות נפש. הדוד בו היו מייצרים את הצבע לכובעים היה מסורבל ומסוכן, בכדי שהצבע יתפס בכובע היו

תשורה משמחת הנישואין של יהודה ומרים שיחיו הניג

מוסיפים לצבע חומצה חזקה שריחה היה מזיק מאוד, ואמא נאלצה לשאוף את החומצה והעשן היוצא מהאש הדולקת מתחת לדוד. אבא בנה לצורך זה חדר מיוחד בכדי שהריח לא יתפשט.

"ערבוב הדוד וייצור הצבע החל מ7:00 בבוקר ונמשך עד 11:00 בלילה ללא הפסקה, שכן אסור היה להשאיר את הצבע בחוסר תנועה. שעות אלו היו הזמן המרבי שהסכימה השכנה לידנו שנעסוק במכונה שהיתה משמיעה רעש חזק. לאחר מכן החלה אמי לטפל בצרכי הבית השוטפים כבישול וכביסה וכדומה. כך שהזמן שנותר לה לישון בלילה לא עלה על שעותים-שלוש. היא מסרה את נפשה בכדי שלילדיה יהיה אוכל טוב ולבוש נאה".

אט אט החלה המשפחה לחיות חיים שגרתיים, ואף כיסו את החובות שנצברו בקניית הבית. בשלב זה נוספה תינוקת חדשה למשפחה ושמחה ואושר מלאו את ביתם. גיסו ר' יהודה חן עבר אף הוא עם משפחתו לפרובלקה, לאחר שהממשלה הלאימה את נכסיו הפרטיים. יחד חברו הגיסים לפעילות יהודית משותפת במקומם החדש, בשחיטות כשרות ובעריכת בריתות מילה לתינוקות שנולדו, אך מאימת הקומוניסטים פעולותיהם היו מוסוות יותר.

הכיבוש הגרמני – תש"א

ימי השלווה לא ארכו זמן רב, לאחר פחות משנתיים קפץ עליהם רוגזו של הצורר הגרמני שקרב בדהרה לעבר ברית המועצות.

בחודש אלול תש"א הטיל הצבא הגרמני מצור על העיר לנינגרד, וגרם לרעב המוני בו נספו מאות אלפי אנשים. מטרתו הבאה של הצורר היתה מוסקבה, בירתה של רוסיה. התקדמותו המהירה לכיוון מוסקבה גרמה למנוסת מאות אלפי תושבים מן האזור.

מרת רחל לאה משחזרת את מאורעות הימים ההם: "כשהגיעה המלחמה כ-30 קילומטר מביתנו חווינו אותה על בשרנו. כל היערות סביב למוסקבה עלו בלהבות, ענן שחור כיסה את שמי מוסקבה ולא ראינו אור יום, החלונות בביתנו התנפצו מרוב ההפגזות.

"סטאלין זעק לצבאו 'בגופכם תעצרו את הטנקים של גרמניה!' אך הם לא עמדו כנגד הפגזות מהאוויר. המטוסים היו ממטירים גשם של טילים, עד כדי כך שהנהר שזרם כחצי קילומטר מביתנו התייבש מנפילת הטילים עליו.

פעמים תכופות היינו שומעים אזעקות ורצים בבהלה למקלטים. אמא התחננה לאבא: 'בא נצא מהמקום הנורא הזה, איני יכולה לחיות עם האזעקות וההפגזות, משפחתי כולה ברחת מזמן לסמרקנד, הבה נברח אף אנו מהמקום הנורא הזה'.

הבריחה לקזחסטן - תש"ב

בתחילת המלחמה חלוקות היו הדיעות האם טוב יותר ליהודים לחיות תחת שלטון רוסיה או גרמניה. חברו הטוב של ר' יהודה שכנעו שגרמניה עדיפה, ולכן גם כשמוסקבה היתה מופצצת לא מיהר ר' יהודה לברוח. כך נמשכו הדברים עד ליום שפגז נחת בחצר ביתו וגרם להרס וחורבן רב, אך בנס לא היו נפגעים. כעת הבין ר' יהודה, שבלתי אפשרי להמשיך כך וחייבים לברוח.

רוב אנ"ש נסעו אז לטשקנט או לסמרקנד שבאוזבקיסטן. בזמן ההוא - תחילת חודש תשרי תש"ב - כשהמלחמה כוונה נגד מוסקבה אזלו כבר כרטיסי הרכבת למקומות אלו, ונותרו אך כרטיסים בודדים לעבר קזחסטן. ר' יהודה קנה את אותם הכרטיסים וביום המיועד הגיע יחד עם משפחתו לתחנת הרכבת על מטלטליהם.

מספרת מרת רחל לאה: "כשהגענו לתחנת רכבת לא האמנו למראה עינינו, התחנה היתה מלאה באנשים נשים וטף, לא היה מקום לזוז, רעש ובלגן אדיר מלאו את חלל האוויר. כך חיכינו לרכבת, אך זו בוששה מלבוא. עבר יום, עברו יומיים, והרכבת לא הגיעה. אסור היה להדליק אור בתחנת הרכבת מחשש שהגרמנים יזהו את המקום ויפציצו אותו. היה זה בתחילת החורף, הגשם שירד והקור ששרר בתחנה היו בלתי נסבלים. ילדים מיררו בבכי, ואוכל אף הוא לא היה בנמצא. אמא היתה אז בחודש השביעי להריונה. כך חיינו שלוש יממות באופן בלתי נסבל.

"לאחר ימים מספר, הגיעה הרכבת בהפתעה גמורה. נקל לתאר את האנדרלמוסיה ששררה באותו רגע. אלפי הממתנינים שעטו במהירות לעברה, ונכנסו בחוסר כל לרכבת ובלבד שגופם יכנס. ר' יהודה מיהר אף הוא לעלות על הרכבת בדלת שנפתחה סמוך למקום עומדו, בכוונה לעזור לרעייתו והילדים לעלות אף הם, אך טרם עלה הדבר בידו ציווה מפקד המשטרה לסגור את הדלתות, מפאת המהומה ועומס האנשים.

"אמא", ממשיכה מרת רחל לאה לספר, "נותרה אתנו על הרציף והחלה לצעוק בקולי קולות. תיכף הופיע שוטר ושאל לפשר הצעקות, ואמא הסבירה לו להריון עם שלושה ילדים לצידה, בשעה שבעלה נמצא על הרכבת ולא הספיק להעלותם עמו. 'או שתתנו לי להיכנס או שתוציאו אותנו', התחננה אמא."

זעקותיה נשאו פרי ובחסדי שמים הצליחה המשפחה כולה לעלות יחד לרכבת. חפציהם אמנם נותרו מאחור מחמת המהומה הרבה, אך מאושרים היו שעלה בידם להצטרף לנסיעה, שכן לא כל האנשים שהיו על הרציף הספיקו להיכנס לרכבת, ומי שלא נכנס נשאר בחוץ ואין לדעת מתי ואם בכלל תבוא רכבת נוספת.

הרכבת החלה במסע ארוך, האנשים נרגעו עם הזמן והסתדרו במקומותיהם. אז הבחינה מרת בת שבע שמאן-דהו העלה את חפציהם לרכבת והניחם בפתחה, ומיהרה לקחתם. לא היו חפצים רבים בכליהם, אך בזמנים שכאלו כל פריט חיוני הוא למאוד. בין החפצים היו כמה מחברות, מספר סחבות ומעט אוכל.

המסע ארך שלושה שבועות, מרת בת שבע לא הרגישה בטוב, היא סבלה מצירי לחץ ור' יהודה הורה לה לשכב במנוחה במשך כל הנסיעה. מעט האוכל שהיה ברשותם אזל עם הזמן והילדים החלו לבכות מרעב, גם מרת בת שבע התחננה לאוכל. בזמני העצירות, היו הכפריים מוכרים לנוסעי הרכבת כרוב וגזר קפוא או תפוח-אדמה רקוב, וכוסות מים חמים. אך זה לא הספיק למרת בת שבע שהיתה זקוקה לאוכל ממלא ומזין. לחם לא היה בנמצא, שכן הגרמנים שרפו את כל השדות.

מרת רחל לאה מתארת את שארע: "אבא, מרוב דאגה לאמא החל לשאול את נוסעי הרכבת למי יש חתיכת לחם, אפילו חתיכה קטנה שאולי מישהו שמר לעצמו. אנשים חשבו שדעתו השתבשה עליו מרוב צער. 'מהיכן תשיג לחם לאחר שבועיים של נסיעה ברכבת כשמשני הצדדים רק שלג?!' גיחכו לעברו".

דמעות עמדו בעיני ר' יהודה והוא התמלא בצער ועגמת נפש, אך בעקשנות רוסית לא נתן לעצמו להישבר והמשיך בחיפושיו אחר לחם. לפתע ראה מולו אדם לבוש בצורה מכובדת האוחז במזוודה גדולה. ר' יהודה פנה אליו ושאל אותו האם יש ברשותו קצת לחם. האיש פתח לעיני כולם את המזוודה ולמרבה הפלא התגלה בה אוצר של ממש - ככרות לחם רבים!

"זוכרת אני", ממשיכה מרת רחל לאה לתאר, "שכשהיה אבא מספר את הסיפור היה הוא מוסיף ומדגיש שמראה הלחם היה כאילו אפו אותו במזוודה, ככרות הלחם לא היו דחוסות, המזוודה היתה מלאה בהן בלבד והן היו מסודרות כמו על המדף בחנות, זה על גבי זה בשורות מסודרות, ומראהן היה כשל לחם טרי".

ללא אומר ודברים הוציא האיש כיכר אחד מהמזוודה והגישו לר' יהודה שאזר עוז ושאל עוד מאתו באמרו: "איני יודע עוד כמה זמן נשהה פה ברכבת, אולי אפשר כיכר נוסף", ושוב מבלי לומר מילה

תשורה משמחת הנישואין של יהודה ומרים שיחיו הניג

נתן לו הלה כיכר נוסף. לשאלת ר' יהודה לגבי תשלום, ענה האיש "כמה שתשלם זה בסדר". ר' יהודה הוציא שתי מטבעות זהב ונתן לאיש שהודה לו על כך.

ר' יהודה רץ מיד למשפחתו והראה להם את האוצר שבידיו כשהוא מחלק להם כיכר אחד, בעוד מרת בת שבע מחביאה את הכיכר השני באמתחתה. לאחר שסיפר לה ר' יהודה כיצד הגיע הלחם לידיו, אמרה לו: "מהר חזרה לאותו אדם והבא ממנו ככרות לחם נוספים. מי יודע עוד כמה זמן יקח לרכבת להגיע למחוז חפצה, וגם מי ערב לנו ששם יהיה אוכל, מגיעים אנו למדבר שמים".

ר' יהודה מיהר לעשות כדבריה, אך החיפוש אחר האיש לא הניב תוצאות, הוא נעלם כאילו בלעה אותו האדמה. ר' יהודה עבר קרון אחר קרון, מביט בפני הנוסעים, אך הלה נעלם כלא היה. שנים רבות לאחר מכן כשהיה ר' יהודה חוזר ומספר על כך נהג לומר כי בודאי לא היה זה אלא אליהו הנביא.

קרגנדה תש"ב - תש"ה

מסע הרכבת הולך ונמשך, ובהגיעה אל תחנת הרכבת בקרגנדה שבקזחסטן, הודיעו לנוסעים כי עקב מחסור בפחמים לא תוכל הרכבת להמשיך הלאה בדרכה. אלפי הפליטים יצאו אל רחובות העיר המושלגים, בטמפרטורה של עשרים מעלות מתחת לאפס, והחלו בנסיון לשרוד בתנאים לא תנאים של שעת מלחמה.

"המדבר הזה אליו נחתנו ללא כל הכנה מוקדמת", נזכרת מרת רחל לאה, "לא היה מקום המיועד למגורים, מבחינה פיזית קשה מאוד לגור שם, ולפני המלחמה התגוררו שם מעט מאוד אנשים. רק האסירים שקבלו עונש גלות היו נשלחים לגלות בקרגנדה. בימות החורף הגיע הקור ל-50 מעלות מינוס, ובקיץ לא היה המצב טוב יותר - הרוח היתה מנשבת בחוזקה וגורמת למספר רב של סופות חול קטנות וקשות, אסור היה לצאת לרחוב מחשש להתקלות במשב רוח מסוכן, ובעקבות כך אף לא היה ניתן לבנות בית מגורים מעל הקרקע, בית המגורים שם היה נקרא 'זימליאנקה', זהו בית קטן הבנוי כולו בתוך האדמה ורק כחצי מטר בראשו נבנה מעל פני הקרקע ובו היה קבוע החלון היחידי בבית".

בצאת המשפחה מהרכבת אל הלא נודע, היתה השעה כבר שעת ערב מאוחרת. ר' יהודה מיהר לקחת את רעייתו לבית הרפואה שמא תזקק ללדת בזמן הקרוב, ואת שלושת ילדותיו הקטנות סידר באחד מבתי היהודים שהסכימו לארחם למשך הלילה. לאחר מכן יצא לרחוב לחפש היכן אפשר להשיג קצת אוכל ומקום פנוי בו יוכלו לשהות.

במהלך שיטוטיו פסעו לפניו זוג צעירים, הוא לא שם לב אליהם, אך מראהו היהודי של ר' יהודה עורר את תשומת לבם והם הצליחו לזהותו בחשכת הליל. "אוי, דער פעטער איז דא" קראו הזוג בפתאומיות. לקול קריאתם בשפת האידיש הסתובב ר' יהודה וגילה לשמחתו כי מדובר בבן אחיו של אשתו - ר' אהרן חן וזוגתו, אלו התגוררו במקום יחד עם ראש משפחתם ר' פרץ חן ובנו ר' דוד לייב. הוא יידע אותם על המקום הזמני בו נמצאת משפחתו ובירר היכן יוכל להשיג מקום מגורים. הם השיבו שראו היום בחנות המקומית פתק המבשר על מכירת בית פחמים ותפוחי אדמה. החנות היתה סגורה כבר בשעה מאוחרת זו, והם הזמינוהו ללון בינתיים בביתם.

למחרת מיהר ר' יהודה לחנות המדוברת, שם נאמר לו כי תפוחי האדמה נמכרו כבר ואילו הבית והפחמים עדיין עומדים למכירה. בנס לא קנה אף אחד את הבית. ר' יהודה שילם את התמורה ונכנס עם משפחתו ל'דירת הפאר' בגודל של 9 מטר. מרת רחל לאה מספרת שמחוסר מקום היתה המיטה עשויה מבד ומקלות. היה זה כמין X עשוי משני עצים שביניהם תפור בד עבה. בלילה פתחו את ה-X ונוצרה מיטה ואילו ביום סגרו את הקרשים והעמידו את הבד בצד.

השלב הבא היה מציאת עבודה. האתגר במציאת עבודה היה קשה בהרבה ממצאת בית, שכן בקרגנדה היה כוח האדם זול מאוד, משום שלשם היו שולחים את האסירים לעבוד ב'שכטות' (-מכרה פחם), היו מורידים את האסירים בכלובים לתוך המכרה, שם היו הם עובדים כל היום ובסופו מקבלים חתיכת לחם. הפחם היה אז דבר נצרך מאוד, הכל עבד על פחם - רכבות, חימום, ועוד. ומכיון שמקור הפרנסה העיקרי של אותם ימים היה מאויש באסירים, קשה היה למצוא עבודה מכניסה.

משכך לא מצא ר' יהודה עבודה מסודרת, ועבד בעבודות מזדמנות מהם לא הצליח להפיק את הכסף הנדרש למחיית משפחתו והם חיו בצמצום ודוחק גדול. מה שנתן להם קצת אוויר לנשימה היה מעט הכסף שהביאו אתם ממוסקבה.

עצם השהיה המשותפת עם חלק ניכר מבני משפחתו היוותה סיבה למעט שמחה באותם ימים אפלים. פליטים יהודיים רבים הגיעו לקרגנדה, והגיסים ר' פרץ ור' יהודה חברו לתפקיד של עסקני הקהילה החדשה. הדרך הקלה למציאת יהודים היתה בבית הדואר המקומי, לשם הגיעו כולם לקבל מכתבים מאת מכריהם או לשלוח להם. ר' יהודה היה שווה שם כל יום שעות רבות מבוקר עד ערב וסוקר בעיניו את הנכנסים והיוצאים לבחון אם יהודים הם. כשזיהה מישהו יהודי היה פונה אליו, שואל בשלומו, ומגלה באזניו שקיים בית-כנסת בעיר, יש עם מי לחלוק את הרגשות, לקבל מילת עידוד ותמיכה, ובאם זקוקים הם לעזרה כלשהי גשמית או רוחנית באפשרותם לגשת אליו. עבור הפליטים היהודים הרבים בעיר קזחית נידחת זו, היה החום היהודי הזה מצרך יקר מאוד¹⁵.

תחילת שהותם בקרגנדה היו ימים קשים מנשוא. מפני זיהום ששרר אז נדבקו שתי הילדות הקטנות רחל לאה ושרה במחלת ה'דיזנטריה'.

¹⁵ סיפר ר' דוד לייב חן: "כשהגיע ר' יהודה לקרגנה, הוחלט לגבש במקום חיי קהילה יהודיים, הכוונה היתה לייסד קהילה רשמית, שכן החוק הקומוניסטי אסר להפגש ולהתפלל יחד ללא קבלת אישור מהשלטונות, ובימי המלחמה היתה הסכנה בקיום מניין מחתרת גדולה עוד יותר. נוצר, איפוא, צורך להגיש לשלטונות המקומיים בקשה רשמית לקיום מנין. את המשימה הזו נטל אבי, ר' פרץ, על עצמו. תחילה פנה לעירייה המקומית, וכמובן לא ניתן לו רשות.

אז הריץ אבי מכתב ישיר אל קאלינין (המהפכן הקומוניסטי ונשיא המדינה הסובייטית), כשנודע הדבר לשלטונות בקרגנה, קראו לו ושאלו אותו בכעס "מדוע אתה מבלבל את מוחו של קאלינין בשטויות שכאלה?!". כך הושג האישור להקמת הקהילה, ומנין קבוע פעל מעתה בבית אבי."

מרת רחל לאה מספרת: "אמא הלכה אתנו לבית הרפואה, ולא הנחנו לה לישון אפילו לא רגע. היינו בוכים ללא הפוגה. הזיהום גרם לכך שאיבדנו דם רב ומחשש לחיי אחותי לקחו דם מאמא והעבירו לה. אמא נחלשה מזה מאוד, היא לא אכלה את האוכל המבושל שנתנו בבית הרפואה, והיתה צריכה להוכיח שיש לה בעיות בעיכול ואיננה יכולה לאכול אוכל מבושל. אבי היה משיג לה קצת לחם מידי פעם.

"קרה ופעם אחת עבר זמן רב שאבא לא הצליח להשיג לחם, וכבר 20 שעות היו שלא בא טרף לפיה. אמא הרגישה שעוד רגע והיא מתעלפת. על אף מצבה המשיכה היא להניק את בתה התינוקת, שלא תמות חלילה. בנסיון להשקיט את רעבונה עברה אמא מחדר לחדר בבית הרפואה ושאלה למי יש פרוסת לחם לתת לה. גויה אחת, שעמדה כבר להשתחרר ולשוב לביתה, נתנה לה חצי פרוסת לחם. חצי פרוסת לחם זו הצילה את חיי אמי ואת חיי אחותי. אמא עברה ימים של ויתור מוחלט בכל מה שקשור לעצמה בעוד שלילדיה היא דאגה."

לאחר המלחמה אמרה מרת בת שבע לילדיה כי "ב"ה עכשיו איננו סובלים מחרפת רעב, אופים עוגות ומיני מאפה טעימים. אך מעולם לא ערב לחכי שום דבר מאכל כמו אותה חצי פרוסת לחם אותה אכלתי בבית הרפואה כשהייתי כה רעבה".

מאבק על מצות לפסח

חג הפסח של שנת תש"ב התקרב והיה צריך להשיג מצות. ר' יהודה וגיסו ר' פרץ הגו את הרעיון הבא: הם ביקשו ממרת בת שבע שתכתוב מכתב מכובד לקאלינין, בו כתבה אשר "מכיון שבתור יהודים, לא נוכל לאכול לחם בפסח. בקשתנו לקבל מראש עבור השבוע של פסח קמח במקום לחם, כדי שנאפה ממנו מצות". לבקשה צורפו שמות כל חברי הקהילה היהודית בקרגנדה, המעוניינים במצות לפסח. עוז רוחם ואומץ לבם של ר' יהודה ושל גיסו ר' פרץ, הם שהפיחו באנשי הקהילה רוח חיים של אמונה יהודית ואף הם לא נרתעו לבקש בגלוי מהשלטונות בקשה בעלת היכר כה יהודי.

בניסי ניסים נענתה הבקשה בחיוב, והלשכה האחראית לחלוקת מנות לחם לפליטים מסרה עבורם שני שקי קמח שיפון שחור למטרת אפיית מצות.

אולם¹⁶, ר' פרץ הוכיח להם, באמצעות ניסוי שערך לנגד עיניהם, שהקמח הזה מתייבש במהירות ולא ניתן לאפות ממנו מצות. "המלחמה בעיצומה, אנשים סובלים מרעב, ואתם מעיזים לבקש קמח לבן?!!" – הגיבו הממונים בכעס. אך האמונה האיתנה והביטחון העצום שקיננו בהם לא אפשרו להם להיכנע. בהיותם חסידים בעלי מסירות נפש, החליטו להיאבק עד הסוף ועמדו על שלהם בכל התוקף, עד שבקשתם נענתה והם קיבלו קמח לבן.

בניית תנור לאפיית המצות היתה דבר מורכב, בפרט בתנאי אותם ימים שקשה היה להשיג חומרי בנייה. במאמצים עילאיים נבנה התנור בביתו של ר' פרץ. התנור היה בן שתי קומות, בקומה התחתונה הניחו את הפחם והחלק העליון שימש לאפיה. מובן שבתנאים כאלו היתה מלאכת אפיית המצות קשה ומפרכת, אך בסופו של דבר זכו עשרות משפחות יהודיות בקרגנדה לאכול מצות כשרות למהדרין אותה שנה.

¹⁶ קטע זה אינו בזכרונה של מרת רחל לאה, אך נדפס בספר יהדות חב"ד ואדמו"רי גרוזיה, בפרק העוסק בחייו של ר' יהודה.

ברית מילה

באחד הימים קרא ר' יהודה לאחיינו ר' דוד לייב והורה לו להתלוות אליו בדרכו ליעד עלום. השניים הגיעו לבית בו נכחו שלוש נפשות - תינוק בן שמונה ימים, אמו וסבתו. ר' יהודה היה המוהל ור' דוד לייב - הסנדק. מאוחר יותר סיפר ר' יהודה שברית זו נערכה ללא ידיעת אבי הבן ששימש בתפקיד בכיר במפלגה הקומוניסטית. היולדת ואמה שיערו שהוא יתנגד לעשיית הברית, ועל כן הסתירו ממנו את העובדה כי הילוד הוא בן זכר ובישרוהו שנולדה לו בת, וכך יכלו לערוך את הברית בזמן שאבי הבן שהה בעבודה מבלי שיחשוד במשהו.

לאחר כשבוע וחצי הבחין אבי הבן שאשתו רוכנת פעמים רבות אל עבר עריסת התינוק. זה היה נראה לו קצת חשוד, וכשהגיע לעריסה נחרד למראה עיניו. "שקרנים", נזף ברעייתו וחמותו, "מדוע ערכתם ברית לבני ללא ידיעתי" הוא אף איים על חמותו שישליכנה אל הרחוב המושלג. הסבתא לא נבהלה והשיבה לו בנחת: "עשה בי מה שתרצה, לאחר שנכדי נימול, אני מוכנה להגיע לעולם הבא בלב שקט ורגוע".

דעתו של האב לא נחה והוא הלך והתלונן על המקרה במשטרה המקומית. ר' יהודה נקרא לתחנת המשטרה לשם בירור, וענה להם בנחרצות "אנחנו יהודים, ותורתנו הקדושה מצווה עלינו למול כל תינוק בן שמונה ימים". כששאלוהו מדוע לא התייעץ קודם לכן עם האב, השיב, גם אם לדעתכם נהגתי שלא כשורה הרי את הנעשה אין להשיב". מתברר שהקזחים, שוטרי קרנגה, שסבלו בעצמם מכפייה על ידי הקומוניסטים, לא נטו להענישו בחומרה. הם ניאותו לשחררו תמורת הבטחה שלהבא לא יישנה דבר כזה, וכך ניצל ר' יהודה.

ר' יהודה נשלח לחזית

בעת פרוץ מלחמת העולם השניה נשלחו צווי גיוס רבים, וגם ר' יהודה נקרא לבוא להילחם בחזית נגד הגרמנים. כששמעו על כך חברי הקהילה היהודית בקרנגה, עשו הם הכל בכדי לגרום לבטול צו הגיוס של ר' יהודה שהיה דמות חשובה בעבורם. בעבור כך שיחדו הם את המזכירה האחראית על שליחת החיילים ללשכת הגיוס. הצלחתם בביטול צו הגיוס הועילה, וכך היה במשך שלוש פעמים כאשר נשלחו צווי גיוס חדשים מידי חצי שנה, ובזכות כך יכל ר' יהודה להמשיך לפעול למען קהילתו.

עם הזמן הבחינו הממונים במפקדה העליונה שישנו חייל אחד שמשום מה לא נשלח ללשכת הגיוס, ובפעם הזו הקפידו שר' יהודה אכן יתייצב בלשכת הגיוס. החלטתם זו היתה בלתי ניתנת לשינוי. יהודי קרנגה שיחדו שוב את הנוגעים בדבר וקיוו לטוב.

מרת רחל לאה מוסיפה כי צו גיוס באותו הזמן היה כמעט כמו גזר דין מוות, רובם של החיילים לא חזרו משדה הקרב. הסובייטים נחלו מפלות קשות, וסטלין הורה לחיילים לעצור את הגרמנים בגופם, 'להם אולי יש יותר כדורים אך לנו יש יותר חיילים' אמר...

תאריך ההתייצבות בלשכת הגיוס חל ביום השבת. אי התייצבות גבל בפיקוח נפש. מי שלא הופיע היה דינו גזר דין מוות, ובמקרה הטוב עשרות שנים בכלא. חיילים רבים הגיעו באותו יום ללשכה, והמזכירה המשוחדת טרם העניקה לר' יהודה יחס מועדף. בהמתנה לבדיקת הרופא הצבאי

התבקשו החיילים לפשוט את חולצותיהם והחלו נכנסים לרופא בזה אחר זה. לאחר שנכנס החייל האחרון פנתה המזכירה לר' יהודה בלחישה "תברח עכשיו!", הוא פנה ללבוש את בגדיו מפאת הקור העז ששרר בחוץ, אך היא דחקה בו ואמרה "אין לך זמן לכך, אתה חייב לברוח מיד ועכשיו". ר' יהודה השליך את בגדיו על גבו ורץ במהירות לביתו כשברחובות שורר מינוס 40. כך ניצל ר' יהודה מעוד צו גיוס.

בגין כשלונות המלחמה איבד הצבא הסובייטי מאות חיילים, והיו זקוקים לכוח אדם נוסף. לאחר שגילו את התרמית שנעשתה שלחו צו נוסף לר' יהודה ועמדו על כך שלא יתחמק ויישלח אכן לקרב.

ביום המיועד הגיע ר' יהודה לתחנת הרכבת. רעייתו הגיעה עמו כדי לבדוק אולי תהיה אפשרות כלשהי לברוח, אבל השמירה היתה חזקה. פחד החל מחלחל בלבה, היא ידעה שרובם של החיילים לא חוזרים חיים מהמלחמה, ולה יש ארבעה ילדים בבית. לפתע החלה הרכבת צופרת צפירה חזקה וארוכה, כסימן לתחילת הנסיעה. מרת בת שבע נכנסה להיסטריה והחלה לרוץ אחר הרכבת בתקווה לצעוק לבעלה שיקפוץ מהחלון בטרם תופסת הרכבת תאוצה. אחר ריצה ממושכת היא התייאשה וחזרה לביתה בשברון לב.

"אני זוכרת כאילו היה זה אתמול", משחזרת מרת רחל לאה, "קמתי בשבת בבוקר ולא ראיתי את אבא בבקתה. יצאתי מהבקתה וחיפשתי אותו, אבל גם מאחורי הבקתה (שם היתה כניסה קטנה בה היו מעמידים סירים על רהיט יצוק מבוץ כדי לשמר את האוכל) הוא לא היה. חזרתי לבקתה וראיתי את אמא בוכה. הבנתי שמשהו נורא קרה עם אבא".

מרוב עגמת נפש לא הצליחה מרת בת שבע לטפל בילדים ולדאוג לפרנסתם. היא נכנסה להלם נפשי עמוק. הבת הגדולה רבקה דינה ע"ה בת השלוש עשרה, לקחה פיקוד על ניהול הבית. היא לקחה חפצים מהבית ומכרה אותם בשוק וכך הביאה לבית קצת מזון למחיה. בזכותה שרדה המשפחה את זמן המלחמה בניסי ניסים.

מרת רחל לאה מוסיפה ומספרת את התחושות הקשות שעברו עליהם באותם ימים, כילדים ללא אב: "אמא נתנה לנו ספרי תהלים ואמרה שנבקש מהקב"ה שאבא יחזור בריא ושלם מהמלחמה. באותו זמן עדיין לא ידעתי לדבר וכל שכן לקרוא. החזקתי את הספר הסתכלתי על האותיות ומעיני זלגו דמעות, ביקשתי מה' בשפת הלב שיחזיר את אבא מהמלחמה".

ר' יהודה בחזית

קרבות קשים עמדו בפני הצבא הסובייטי. אחד מהם אף היה מסוכן וקשה, והיה נראה כקרב אבוד מראש. על פי טבע בלתי אפשרי היה לצאת ממנו בחיים. ר' יהודה שכב יחד עם שאר החיילים על השלג, לבוש בבגדי הסוואה לבנים והטנקים הגרמניים ניצבו כחמש מאות מטרים מהם.

חיש מהר גילו אותם הגרמנים והחלו להמטיר עליהם גשם של פצצות שריססו את האדמה כולה. בתוך כל המהומה, ראה ר' יהודה מול עיניו את כ"ק אדמו"ר הריי"ץ. מוחו היה צלול גם ברגעי בהלת הקרב, הוא ידע שכ"ק אדמו"ר הריי"ץ נמצא כבר בארה"ב ולא הבין כיצד הוא ניצב כעת מולו בשדה הקרב. (לאחר המלחמה נהג לשחזר את אותם רגעי אימה והצלה באמרו לילדיו "דעו קינדערלאך, רבי אינו שוכח חסידיו. הרבי היה באמריקה, אני הייתי בחזית, והרבי הגיע לשם להציל אותי"). שניות ספורות לאחר מכן הרגיש ר' יהודה משהו חם זוחל על צווארו והבין כי נפצע. מחמת המולת הקרב וההפצצות לא חש ר' יהודה כאב כלל, אף שכפי שהתברר בהמשך חדרה הפצצה לגבו מילימטרים ספורים מעמוד השדרה, קרוב מאוד לריאות, ויצאה דרך הכתף. בניסי ניסים נותר בחיים.

ר' יהודה החל לזחול לכיוון עמדת העזרה הראשונה על מנת לקבל סיוע רפואי. שם פשטה האחות את בגדיו וזעקה פרצה מפיה "אתה פצוע קשה, איני יכולה לעזור לך". היא לקחת סדין קרעה אותו וקשרה חזק על גופו כדי לעצור את הדם. היא הסבירה לו שסביב למחנה מוצבת מידי שבע ק"מ משאית המשמשת כמרפאה זמנית, שם ישנו רופא מומחה". ר' יהודה שאל לכיוון בו נמצאת המשאית, אך האחות השיבה כי איננה יודעת...

ר' יהודה החל לזחול בחסות החשיכה לכיוון מסוים, כששפתיו לוחשות תפילה לקב"ה שיוליכהו לכיוון הנכון וחלילה לא יטעה ויפול בידי האויב. לאחר זחילה מתשת וממושכת מצא את המשאית. סמי הרדמה לא היו בה, והרופא ניתח את ר' יהודה ללא הרדמה והוציא רסיסים רבים מהחור שנוצר שם. הניתוח השאיר על גבו כתם כהה ועמוק.

מרת רחל לאה מספרת את ששמעה מאביה: "בעת הניתוח שמע אבא את הרופא אומר לאח שעמד בסמוך הוצאנו כבר שבע-עשרה חתיכות, יש עוד בפנים, אך חייבים לסגור את החור, אם לא נסגור עכשיו הוא ימות מאיבוד דם' רכב צבאי העביר את אבא המיוסר לבית הרפואה.

"אבא תמיד דאג לקחת עמו ספל לנטילת ידיים. גם בזמן המלחמה היה לו ספל אותו נשא תדיר בתרמילו. לאחר הניתוח כאשר פתח אבא את התיק, נדהם לראות כי ספל נטילת הידים התפורר ונהיה אבקה ממש אחר והפצצה עברה דרכו. בזכות השמירה על נטילת ידיו ניצלו חייו של אבא".

ר' יהודה קיווה להישאר בבית הרפואה לזמן רב, שם היה רחוק מסכנת החיים שבשדה הקרב, ואף קיבל 'מזון בשפע' - שתי פרוסות לחם ושתי קוביות סוכר ליום.

חג הפסח קרב ובא, ודבר אחד הדאיג את ר' יהודה כיצד יישמר מאכילת חמץ בפסח. לא בעיית הרעב הדאיגה אותו, אלא להיפך, כיצד יוכל להתחמק מאכילת שתי פרוסות הלחם. הנהלים בבית הרפואה הצבאי קבעו כי מי שהחלים מעט מפציעתו יישלח שוב לחזית, ומי שלא אכל היה נחשב כי הוא מנסה להימנע מהחלמה מהירה, והיה מואשם כמתחמק משירות, דבר הגורר בעקבותיו עונש מוות.

ר' יהודה החליט להסתכן, הוא סיפר לחייל ששכב על ידו מי הוא ואמר לו: "אני אתן לך בשבוע הקרוב את פרוסות הלחם שלי ואתה תיתן לי את קוביות הסוכר שלך". הוא חשב שאולי עם תוספת הסוכר יצליח להחזיק מעמד ולעבור את חג הפסח ללא דבר מאכל נוסף. את ביצוע עסקת החליפין נהגו לקיים כשר' יהודה היה ניגש לסדר את השמיכה על מיטתו של החייל, מתחת לשמיכה הם החליפו את הלחם והסוכר. כך במסירות נפש ובניסים גדולים הצליח ר' יהודה להישמר מאיסור אכילת חמץ בפסח.

לאחר כחודש וחצי של שהייה בבית הרפואה החל פצעו להחלים מעט, ובבדיקה השבועית של הוועדה הרפואית כתבה האחות שהוא כבר כשיר לצאת חזרה לקרב. זאת למרות שר' יהודה הרגיש עדיין כאבים חזקים בגבו. שכן באותם הימים איבד הצבא הסובייטי כוח אדם רב, ומחמת המחסור לא התחשבו יתר על המידה במצבו הבריאותי של החייל. לימים סיפר ר' יהודה שאף קרה ושלחו לקרב חייל שהיה ללא ידו השמאלית, אבל יד ימנית להחזיק רובה נשארה לו ולכן נשלח מיד...

לאחר בדיקת הוועדה הרפואית, היה הדוקטור הראשי עובר על התיקים ובוחר את המצב הבריאותי של החיילים. אז היה ניתן גזר הדין הסופי של החייל, האם פניו למלחמה או שעליו להשאר בבית הרפואה. כשבדק הדוקטור את ר' יהודה החל הפצע בגבו לדמם מחדש, והדוקטור צעק על האחות: "למה את שולחת לי חיילים פצועים לקרב". האחות שפחדה לאבד את מקום עבודתה החל לשאול בקול בוכים "מה קרה? מה עשיתי?!". הדוקטור השיב בזעם "את לא רואה ששותת דם מהפצע?". האחות השיבה ואמרה "אינני יודעת, רק לפני רגע הכל היה בסדר". מאורע זה היה נס גלוי, בזכות הדם שניגר פתאום נותר ר' יהודה על מיטתו.

שב לביתו

הזירה האירופאית במלחמת העולם השנייה, הסתיימה בכ"ה באייר תש"ה, כאשר גרמניה הנאצית נכנעה ללא תנאים לרוסיה הסובייטית. ר' יהודה שהה אז בניקלשברג שבגרמניה. החיילים קיבלו הוראה שיכולים לחזור לביתם, כשהם מצוידים במעט כסף ואוכל לדרכם הארוכה.

ארבעה חודשים לקח לר' יהודה עד שהגיע לביתו. לא היה ברשותו את התקציב לנסיעה ברכבת וחלק מהדרך עשה ברגליו.

"את יום החזרה של אבא הבית", מתארת מרת רחל לאה, "אני זוכרת היטב. ראיתי למול עיני את אבא נכנס הבית. זכרתי אותו בזקן מלא והנה הוא הגיע ללא זקן לבוש בבגדי צבא, כובע צבאי משולש על ראשו, מכנסיים צרים ותרמיל על הגב. לרגע נבהלתי ופחדתי ממנו. כולם הרגיעו אותי ואמרו לי שזה אבא, אבל לא כך זכרתי שאבא שלי נראה. עמדתי בצד כל אותם רגעים וניסיתי לבחון האם זה אכן הוא. לאחר שעבר את המבחן שלי בשלום, לא עזבתי אותו לרגע והלכתי אחריו לכל מקום, פסיעה אחר פסיעה".

לאחר הפגישה המרגשת עם משפחתו, חזרה המשפחה למוסקבה לביתם אותו עזבו לפני המלחמה. אך בהגיעם למקום גילו בני המשפחה אשר בתקופת שהותם בקרגנדה פלשו גויים לדירתם והשתכנו בה. היה עליהם להתחיל את חייהם מההתחלה. המשפחה נותרה ללא בית, ללא כסף וללא עבודה. מרת בת שבע כתבה לכתב לקאלינין ושטחה בפניו את בעיותיהם. על אף הנסיון המועיל מהעבר, לצערם לא קיבלו הפעם תגובה. בלית ברירה שכרו הם מרתף טחוב, בו נולדה ילדתם האחרונה - שנקראה בשם מירה.

החורף של אותה שנה, שנת תש"ו, היה קשה במיוחד עבור המשפחה שהתגוררה במרתף. הקור העז והרטיבות שבמרתף הפילו למשכב את כל בני המשפחה. מרת רחל לאה מספרת: "בזכרונותי רואה אני את אמי באותה תקופה מנגבת כל העת את הרטיבות. אמא הלכה במרתף כשהיא אוחזת את התינוקת החדשה בזרועותיה ומנגבת כל העת. בין אם היו אלו השלוליות שהצטברו מהנזילה, או האף הזעיר של התינוקת שחלתה והצטננה, או דמעותיה שלה. כל העת ניגבה... כולנו חלינו, החורף היה קר, אך הוריי סירבו להניח לייאוש להשתלט".

שהייתם במלכובקה

רק לאחר זמן רב עלה בידי ר' יהודה לרכוש דירת שני חדרים במלכובקה - פרוור של העיר מוסקבה. החובות שנטל על עצמו עבור קניית הבית היו עצומים ובני המשפחה נאלצו לחסוך בדברים חיוניים.

בגין פציעתו של ר' יהודה במלחמה הוגדר הוא כסוג של 'נכה' וניתנה לו האפשרות לעבוד מתוך ביתו. ביתם הפך לבית חרושת של סריגים, כאשר חדר אחד הוקדש לטובת המשפחה בעוד בחדר השני נצבו שתי מכונות עליהם היתה מפקחת מרת בת שבע. ייצור הסריגים הניב כסף טוב, זאת בנוסף למעלת העבודה מהבית שאפשרה להם לשבות בשבתות וימים טובים ללא ידיעת זרים, שהרי הכל נעשה בתוך הבית.

לבית היתה חצר גדולה ובמשך הזמן בנה ר' יהודה בחצר שלושה חדרים נוספים. חדר אחד עם גג נפתח היה חדר מיוחד במינו. הוא שימש למצוות רבות שצריך היה לעשותם בחשאי. שם היתה הסוכה, שם ערכו חופות, ושם אפו מצות.

פרשייה בפני עצמה היתה אפיית 'מצה שמורה' בבית. כמו בדברים אחרים ר' יהודה דאג לא רק לעצמו אלא גם לכל קרוביו ומכריו. במשך כעשרים שנה סיפק הוא 'מצה שמורה' תוצרת בית לעשרות משפחות חסידיות שהקפידו על אכילת 'מצה שמורה' למהדרין.

בחתונת הרה"ח ר' מרדכי מנשה גורליק - ריגה תשכ"ג

הטיפול באפיית המצות החל מהשגחה על החיטים בשעת הקצירה, אלו היו חיטים שגדלו בחלקת שדה בגרוזיה שרכש בשעתו במיוחד למטרה זו,

תשורה משמחת הנישואין של יהודה ומרים שיחיו הניג

כשאנשים מהימנים מטעמו פיקחו על החיטים משעת הקצירה והשגיוח שלא תיפול טיפת מים על שקי החיטים בדרכם הארוכה מגרוזיה עד למלכובקה. גם על טחינת הקמח פיקח באופן אישי. מידי שנה בשנה נהג להזמין נגר שייצר עבורו כלים מיוחדים לאפיית המצות. לשאיבת 'מים שלנו', היה יוצא במגלשת קרח ונוסע על גבי הקרח הקפוא למחצה (בשנים מאוחרות יותר, בנו בור מים בתוך הבית והוא שימש גם ל'מים שלנו').

מספר שבועות לפני חג הפסח התפנה הבית מרוב רהיטיו והוכשר לשמש כמאפיית מצות. ר' יהודה ורעייתו השגיוחו בעצמם בדקדקנות רבה על מלאכת האפייה בכל שלביה. מרת בת שבע עמדה והשגיחה על כל עבודות הנשים שהועסקו במלאכת הלישה. אלו שנכחו באפיית המצות בבית ר' יהודה במלכובקה העידו כי החומרות וההידורים היו במידה המרבית.

בחגיגת בר המצווה לנכדו יוסי זלצמן בסמרקנד. תשכ"ו

כשגדלו הילדים והתחתנו, לא היה כבר מקום בבית לתעשיית הסריגים ור' יהודה קנה חנות בגדים אליה העביר את כל הכלים, כשבנותיו מסייעות במלאכה. לפרנסתו עבד ר' יהודה בחנות הבגדים. היה זה מחזה נדיר למדי בברית המועצות של אותם הימים, לראות יהודי בלבוש חסידי, עטור זקן מלא, מוכר בחנות. שכניו הגויים שהיו מעריצים אותו נהגו לקוראו בקריאת חיבה "בורודה" [=בעל הזקן].

בזמן מגורם במלכובקה התערער מצב בריאותו של אביו השוהה בקולאשי, ור' יהודה נסע מספר פעמים לבקרו. על אחד מהביקורים מספר מר אברהם מיכאלי "הקהילה כולה דיברה על בואו, התחושה היתה שאדם רם מעלה הולך להגיע. קישטו וניקו את בית הכנסת, והביאו אותנו - הילדים לזכות לראות את ה'חכם' שהגיע. זה היה נפלא לראות את ההתרגשות שסחפה את כולם בהיכנסו לבית הכנסת".

בית וועד לחסידים

בית משפחת בוטראשוילי במלכובקה שימש מקום מפגש לחסידים מכל רחבי ברית המועצות - מריגא ומצ'רנוביץ', מטשקנט ומסמרקנד, מבאקו ומטביליסי, כולם עברו דרכו. לשם היו באים לעת צרה ולעת שמחה, שם יכלו לשתף בעיות מחיי היום יום, לשאול שאלות הלכתיות, ולהתייעץ בעניני חינוך הילדים.

למרות שר' יהודה לא כיהן כרב רשמי, היה הוא מכריע בפועל בכל ענין. הוא ערך בריתות מילה, סידור חופה וקידושין, ודאג לעניני גיטין וקבורה, ומעל הכל היה הוא בעל צדקה. כל זה מתרחש וקורה בסמוך למוסקבה, תחת אפו של השלטון הקומוניסטי כאשר עינו הפקוחה של הקג"ב משגיחה על כל אזרח ברוסיה. בתנאים אלה, פעל ר' יהודה במסירות נפש ממש על אף המכשולים והסכנות, יום אחר יום, שנה אחר שנה.

וכך מספרת מרת רחל לאה: "אני זוכרת ימים בתקופת שלטון סטאלין בהם אבא היה יוצא לערוך ברית מילה וכל המשפחה יושבה בדאגה ממתנינים שיחזור בשלום הביתה ולא ייתפס על ידי הקג"ב... מקרה אחד עליו סיפר אבא בשעתו זכור לי במיוחד, היתה אם שרצתה למול את בנה אך האב סירב בתוקף. כשניסתה להרחיק אותו מהבית ליום-יומיים, הבין האב היטב את כוונותיה ולא אפשר לה לבצע את הברית. רק כשהילד הגיע לגיל שלוש שלחה האם את האב לחופשה במשך מספר ימים ואז הזמינה את אבא לביתה. בברית הזו לא היה מנין, והאם שימשה כסנדק".

מהבית הזה במלכובקה יצאו גם חבילות מזון לאסירים יהודים. על החבילה לא היו מציינים את הכתובת האמתית של השולח, ולהסרת כל חשש לזיהוי השולח היו הבנות רושמות את הכתובת. כן סיפרה בתו של ר' יהודה מרת שרה פרדקין ע"ה אשר כבר מגיל שמונה-תשע, היתה היא כותבת על גבי החבילות את כתובות האסירים. היא זוכרת לדוגמא את הכתובת של המשפיע ר' מענדל פוטרפס "סטאנציע סוסיבה" ת"ד מספר פלוני ו"גורוד וורקוטה" ת"ד מספר פלוני.

התוועדויות בבית כה מרכזי היו דבר המתבקש. ביומי דפגרא היו עורכים התוועדות לאנ"ש כשר' יהודה נהג לספר סיפורים מכ"ק אדמו"ר הריי"ץ אותו זכה לשמוע ולראות, ולחמם את לב הקהל בחיות חסידית. בנוסף לכך נערכו התוועדויות אף בזמנים לא שגרתיים, היה ונזדמן שנקבצו יחד לבית מספר חסידים והסבו תיכף להתוועדות...

על מקרים כגון אלו מספרת מרת רחל לאה, שתפקידם היה ללכת אל השוק לרכוש דגים, ירקות ופירות, אותם היו הם מובילים בעגלת קניות מיוחדת שהוזמנה על ידי ר' יהודה אצל הנגר. בחזרתם מהשוק היו מסייעות הילדות לאמם לערוך את ההתוועדות. לעתים היו ההתוועדויות נמשכות עד השעות הקטנות של הלילה כשהחסידיים היו נרדמים בביתם ומותירים רושם רב על רצפת הבית. "בקיזור", מסכמת מרת רחל לאה, "היינו עובדות קשה כדי שתתקיים בבית התוועדות חסידית".

את חוויותיו מאותם ימים מתאר הרה"ח ר' מיכל וישצקי, שהתארח ליומיים שלושה בביתו של ר' יהודה בדרכו ליעדו: "ביתו של ר' יהודה היה כאהלו של אברהם אבינו, מרכז אירוח כפשוטו. כל מי שהיה צריך לנסוע לכמה ימים למוסקבה יעד לינתו היה ברור - אצל יהודה קולאשער. לא היה צורך להודיע, ביתו היה פתוח לכל החפץ ללון או לסעוד את לבו במנת אוכל מזינה, ולהשביע את נשמתו בהתוועדות מרוממת.

"אפיזודה מעניינת שמורה בזכרוני, בה התעוררתי השכם בבוקרו של יום רגיל מקולות שבקעו מהקומה העליונה. חידדתי את שמיעתי ונוכחתי כי זהו קולו של ר' יהודה האומר את ברכות השחר, והמשכתי להאזין בקשב רב. ר' יהודה אמר את הברכות מילה במילה בקול רם עם ווארעמקייט וגישמאק מיוחד, עד היום זוכר אני את ברכות-השחר המיוחדות הללו, המשמשות לי כדוגמא איך חסיד אומר את ברכות השחר".

ויראו ממך

הרה"ח ר' בערקע חן ע"ה

כמו אצל מרבית החסידים באותם ימים גם לאחינו של ר' יהודה הרה"ח ר' חיים דובער ('בערקע') חן ע"ה היה הבית לתחנה קבועה בדרכו. אך הוא שנחשב 'טרף' לגמרי בעיני הקג"ב נהג לשבת בחדר פנימי קטן שהיה ללא חלון, לפעמים היה הוא עולה לעליית הגג, רק בלילות היה יוצא מהבית.

פעם אחת, לאחר מספר ימי הסגר ממושכים, יצא ר' בערקע בצהרי יום שבת קודש אל חורשת יער סמוכה בכדי לנשום מעט אוויר צח. בדיוק באותה שעה הגיעו שוטרים לביתו של ר' יהודה וחיפשו אחריו. העיתוי התברר כ'מוצלח' מאוד והשוטרים לא מצאו דבר, הם החלו להתארגן לקראת היציאה מהבית, אלא שאז הגיחה דמותו של ר' בערקע בסמוך לבית. רגע לפני שנכנס הספיק הוא להבחין באורחים הלא קרואים, ונמלט על נפשו.

בני הבית זוכרים גם היטב את המאורע הניסי שאירע בשבת אחת, עת הגיעו אנשי הקג"ב לביתם ולאחר בדיקת תעודותיהם של באי הבית שאלו האם ישנו מישהו נוסף. ר' יהודה השיב בשלילה, אך השוטרים החליטו לערוך בעצמם חיפוש ברחבי הבית ולבדוק האם נכונים דבריו. באותה שעה, שהה ר' בערקע בחדרו כשהוא עטור בטלית. כשהגיעו השוטרים לחדרו, עמד ר' בערקע והתפלל כשפניו אל הקיר. מרת רחל לאה נזכרת: "למרות שהייתי ילדה בת עשר, לא אשכח את מראה פניו של אבא באותה שניה. הוא היה חיוור כמו שלג לבן".

אלא שכאן אירע נס מופלא, אחד מן השוטרים נכנס לחדר, ראה אותו, ואחר כך פנה אל ר' יהודה ובמבט חודר אמר: "לא נפריע לך". והשוטרים יצאו לדרכם. כל הימים שאחר כך קינן החשש שהשוטרים עלולים לחזור ולאסור את ר' בערקע ואף את ר' יהודה על דבריו, אך בחסדי השם הם לא חזרו. מיד אחר מאורע זה עבר ר' בערקע לביתה של הגב' נחמה רובשקין.

אין לתאר כיצד הרגישו ר' יהודה ובני ביתו בעת הביקורים הללו, כמה מסירות נפש נדרשה מהם בכדי להמשיך לארח בביתם חסידים. באותם ימים כל דפיקה בדלת היתה פחד מוות כפשוטו, כל אדם זר שהתקרב לבית היווה סכנה, ובכל זאת המשיך ביתם לשמש כבית וועד לחסידים, בזכות מסירות הנפש של ר' יהודה ורעייתו.

ר' לייזר ננס

כשהחסיר רבי אליעזר ננס ע"ה השתחרר מגלותו בסיביר, בה שהה במשך עשרים שנה, אסר עליו החוק לשהות במוסקבה. אך הוא הצליח להתחמק מעיני השלטונות ולהגיע עד למלכובקה. על כך שמענו ממרת בת שבע: "כאשר הגיע ר' לייזר למלכובקה ונכנס לבית הכנסת, פחדו המתפללים להתקרב אליו, בידעם שהוא חזר ממחנות העבודה וסכנה היא לעמוד בארבע אמותיו. כל המתפללים הלכו הביתה ורק בעלי ר' יהודה נשאר שם. הוא ניגש אליו ושאל לשמו, "שמי אליעזר ננס" ענה האיש. בעלי הזמין אותו לבוא אלינו הביתה. הקצנו בעבורו חדר מיוחד בו התאכסן.

"ר' לייזר התאכסן בביתנו מספר חודשים והיה לבן בית. הכנתי לו מאכלים מיוחדים שהיו נחוצים לו, עקב מצב בריאותו הלקוי. היינו מאושרים על שנפלה בידינו הזכות לעזור ליהודי כה יקר, להיטיב לו ולשפר את בריאות גופו המיוסר".

וכך כתב ר' לייזר ע"ה בזכרונותיו¹⁷ על שהותו במלכובקה: "ר' יהודה קולאשער קיבל אותי בזרועות פתוחות ואמר - תוכלו להתאכסן אצלנו כמה שתרצו, ללא שום הגבלה, ובלי חשש פן תעלה המשטרה על עקבותיכם. בפספורט שלכם אמנם רשומה כתובתכם בצ'רנוביץ', אך אם חלילה, ימצאו אתכם כאן, הרי רק היום הגעתם למלכובקה. בני המשפחה קיבלו אותי בידידות חמה ולבבית. הם סידרו עבורי חדר מיוחד

הרה"ח ר' לייזר ננס ע"ה

ואמרו לי שאוכל לבוא אל ביתם כל עת שאחפוץ".

¹⁷ האיש שלא נכנע ע' 618.

בעל הבית של רוסיה ❁

החיים בצל הפחד וההסוואה נמשכו עד שנת תש"ל. אז נפתח סדק במסך הברזל, והחלום לעלות לארץ הקודש החל להתגשם. ר' יהודה קולאשער היה בין המאושרים שקיבלו אישור יציאה מברית המועצות. השמועה התפשטה במהירות ומדי יום באו לביתו יהודים כדי להיפרד ממנו, יחד אמרו הם 'לחיים' כשר' יהודה מברך אותם שיזכו אף הם לישועה בקרוב.

תיאור נרגש מרגעי הפרידה ממשפחתו מסרה בתו מרת שרה פרדקין: "מגיע רגע הפרידה... כולם בוכים. אמא יוצאת מן הבית, ראשה נופל על המזוזה... עדיין היא משאירה כאן שלוש בנות ונכדים... מתי נזכה להתראות? שומעים רק שתי מילים 'זייט געזונט'..."

הם פסעו אט אט מבלי להביט לאחור לעבר הבית אותו הם משאירים בודד ושקט... בית כה יקר, כה מיוחד, בית מלא אידישקייט...

במכתביו אותם שלח אלינו אבא מאה"ק כתב הוא פעמים רבות "הלוואי שנזכה להתראות...". לאחר שבע עשרה שנים של סירוב עליה נחתנו על אדמת ארץ הקודש, ושעות ספורות קודם ליל סדר הפסח נכנסנו לבית ההורים בנחלת הר חב"ד... בקול רועד בירכה אמא ברכת שהחיינו... אך את אבא לא זכיתי לראות...".

בה' תשרי תשל"א עלה ר' יהודה לארץ הקודש והתיישב בנחלת הר חב"ד שבקרית מלאכי. במכתביו של הרב אפרים וולף לרבי, מצינו שהוא דיווח על כך:

"היום בערב עומד להגיע ר' יהודה בוטראשוילי (ר' יהודה קולאשי) חותנו של ר' נתן קנלסקי. כנראה שיועבר לנחלת הר חב"ד, אולי בינתיים בהוסטעל שבמקום מכיוון שלא אותרה דירה עבורו. בינתיים הר' אברהם זלצמן (שהינו מחותנו) יקבל פניו בשדה התעופה בלוד⁸".

כיאה לחסיד בחודש תשרי לא התמהמה ר' יהודה, וימים ספורים לאחר בואו ארצה מיהר הוא לטוס לחצרות קדשנו בכדי לשהות במחיצת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בחודש החגים.

[ר' יהודה נתקל בקשיים הן בקבלת הוויזה והן בקניית הכרטיס. הרבי שידע שר' יהודה הגיע ארצה ורצונו להגיע אליו, דאג שיקבל וויזה ויגיע במהרה עוד לפני חג הסוכות.

סיפור מפעים המלמד על דאגתו המיוחדת של הרבי, נשמע מפי בתו מרת רחל לאה: "אמא ספרה שהפקיד המוכר את כרטיסי הטיסה לא אפשר לו לקנות כרטיס, אינני זוכרת מדוע. לאחר שחזר

ר' יהודה במעמד "צאתכם לשלום"

לפקיד ביום למחרת
לנסות לשכנעו נענה
הפקיד בחיוב,
והוסיף להסביר את
מעשהו 'הרבי
מליובאוויטש נגלה
אלי בחלום אתמול
בלי לה ואמר לי
לאפשר לך לקנות
כרטיס' [".

במהלך החודש זכה
ר' יהודה לקירובים
מיוחדים מהרבי,

ואף הוזמן מספר פעמים להשתתף בסעודות החג במחיצת הרבי. כמו כן, עד שנת תשל"א זכו רק אנשים בודדים לקבל ד' מינים מהרבי (ביניהם היו ר' שמואל לויטין, המזכיר ר' ניסן מינדל, ר' שמואל דוד רייטשיק, ר' בנציון שמטוב ור' מענדל פוטרפס), אך לקראת חג הסוכות בשנת תשל"א ביקש הרבי ששניים מהחסידים שיצאו לא מכבר מרוסיה (ר' יהודה קולאשער והרב קנייבסקי) ועלו להתישב בנחלת הר"ח יצטרפו לקבל ד' מינים¹⁸.

בזמן ההקפות כובד ר' יהודה בספר תורה, אך לא נדחף לקבל מיד את ספר התורה, ועד שהגיע לבימה היו כל הספרי תורה אחוזים בידי המכובדים האחרים ולא נשאר לו ספר תורה, הרבי שראה אותו ללא ספר תורה סימן בידיו בתמיהה. ר' יהודה ענה שנגמרו הספרי תורה, והרבי השיב "חטוף אכול חטוף ושת'".

בשמיני עצרת תשל"א, התקיים בבית חיינו מעמד נדיר ומיוחד במינו, הרבי הכריז שהוא מקים כעת מעין 'או"ם חסידי' בו ישמשו החסידים כנציגים ו'בעלי בתים' של המדינות השונות. את ר' יהודה מינה אז הרבי ל"בעל הבית של רוסיה". בסיום חודש תשרי התלבט ר' יהודה לגבי המשך דרכו, וכשנכנס ליחידות אל הרבי, הורה לו הרבי לחזור ארצה ולפעול לחיזוק עניני התורה והמצוות בקרב יוצאי גרוזיה.

¹⁸ הרבי הוסיף שגם הזוכים בגורל מארץ הקודש, ושני נציגים מכפר חב"ד יכנסו לקבל ד' מינים. החל מאז נהג הרבי לקרוא לאנשים מסוימים להיכנס בערב החג לשם קבלת ד' מינים.

למען קהילות גרוזיה באה"ק

בתחילת שנות הלמ"ד, כשעלו יהודי גרוזיה לארץ הקודש, נוצרו מרחבי פעילות גדולים ששיוועו לאיש-מעשה שיפעל בהם. ר' יהודה קיבל על עצמו תפקיד זה, וביחד עם עמיתיו מגרוזיה פעל למען עדתו בביסוס קהילות יהדות גרוזיה בארץ הקודש.

לצד השמחה שבהגשמת הכמיהה לחונן את עפר ארצנו הקדושה קשיים ואתגרים לא מעטים (שפה, אקלים, תרבות, ומנהגים שונים) ניצבו בפני העולים לאחר עלייתם ארצה. מעיון במסמכים ובקטעי העיתונות שהתפרסמו באותה תקופה עולה התמונה כי שתי בעיות עיקריות ניצבו בפני יהודי גרוזיה, העלולות היו לערער את הצביון היהודי בקרבם:

ראשית סבלו הם מהתנכלויות חוזרות ונשנות מצד הרשויות השונות ומקומות העבודה כנגד העולים עד כדי אובדן מקור ההכנסה לאלו שהתעקשו לשמור את השבת כהלכתה. ובנוסף פעלה מגמה ממסדית ברורה של רישום הילדים למוסדות חינוך לא דתיים, תוך הפרדתם מהוריהם ומתן תמריצים שונים כפיתוי.

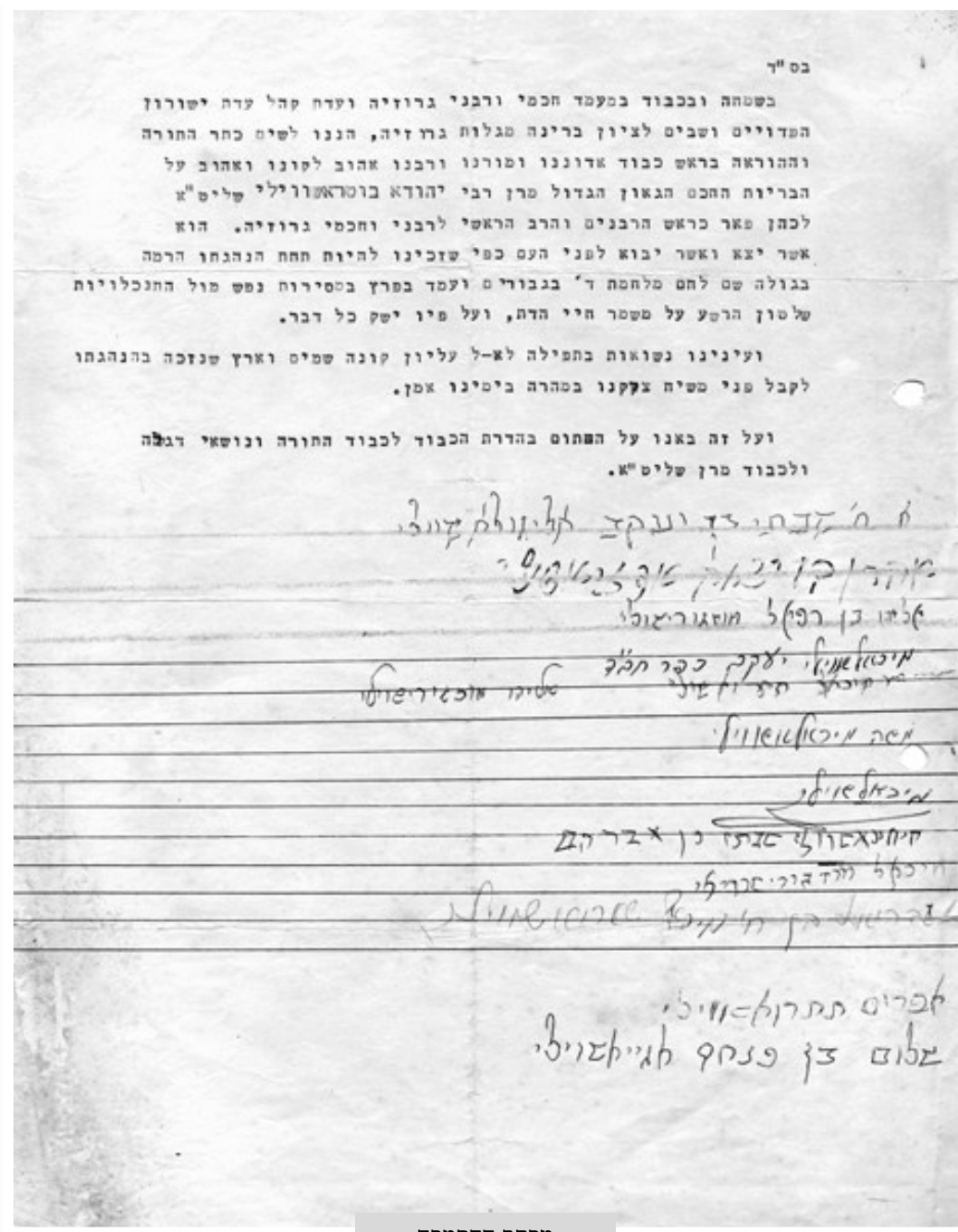
כנגד בעיות אלו, עמל ר' יהודה בכל כחו בכדי לשמר את שמירת השבת כהלכתה, ולהבטחת חינוך על טהרת הקודש. יחד עמו פעלו במרץ רב רבני וחכמי העדה יד ביד עם פעילי יד לאחים, בהרשמתם של ילדי העדה למוסדות ממלכתיים, דתיים וחרדיים למתאימים לכך. באין ברירה ולאור הקשיים שנוצרו הן בבעיית 'שמירת השבת כהלכתה' והן ב'חינוך על טהרת הקודש' החליטו העולים לצאת ולפעול בכל הערוצים האפשריים עד להגעה לצמרת השלטון בדרישה ברורה וחד משמעית בנושא בכדי לקבל את המגיע להם על פי חוק, והוא את החופש הדמוקרטי המגיע ליהודים שומרי מצוות, ושהחלטה באיזה אופן יתחנכו הילדים תהיה נחלתם בלבד. וכפתגם הידוע "חזקה על תעמולה שאינה חוזרת ריקם", פעילות ברוכה זו הביאה להקמת כיתות ייעודיות ואף בתי ספר ייעודיים לילדי העולים, המנוהלים ברוח ישראל סבא.

כפי שניתן לראות מהמסמכים דלהלן, עסק ר' יהודה במרץ בשני מישורים אלו וברבים נוספים (כדאגה למנהגי קהילות, פתיחת מקוואות ובתי כנסת), כשהפעילות כולה מתנהלת מתוך הכוונתו המפורטת של כ"ק אדמו"ר.

באותם ימים מינו רבני חב"ד שבארץ הקודש את ר' יהודה לרבם של יהודי גרוזיה בארץ הקודש. וכלשון מכתב ההסמכה: "בשמחה ובכבוד במעמד חכמי ורבני גרוזיה ועדת קהל עדת ישורון

תשורה משמחת הנישואין של יהודה ומרים שיחיו הניג

מכתב ההסמכה

הפדויים ושבים לציון
 ברינה מגלות גרוזיה,
 באיזה זמן זה היה
 יצאה מגלות גרוזיה
 הננו לשים כתב התורה
 וההוראה בראש כבוד
 אדוננו ומרנו ורבנו
 אהוב לקונו ואהוב על
 הבריות החכם הגאון
 הגדול מרן רבי יהודא
 בוטראשווילי שלי"ט
 לכהן פאר כראש
 הרבנים והרב הראשי
 לרבני וחכמי גרוזיה.
 הוא אשר יצא ואשר
 יבוא לפני העם כפי
 שזכינו להיות תחת
 הנהגתו הרמה בגולה,
 שם לחם מלחמת ד'
 בגבורים ועמד בפרץ
 במסירות נפש מול
 התנכליות שלטון
 הרשע על משמר חיי
 הדת, ועל פיו ישק כל
 דבר".

לימים סיפר הרב שלום בער ליפשיץ שכהן כיו"ר ארגון 'יד לאחים': "ר' יהודה עמד בראש 'ועד רבני גרוזיה' ובמסגרת זו היה פעיל נמרץ במחלקה לעולי גרוזיה שעל ידי ארגון 'יד לאחים'. הוא תירגם חומר תורני לשפה הגרוזינית, הוציא לאור חוברות של הלכה בשפה הגרוזינית, ועסק במרץ רב בחיזוק לבותיהם של בני קהילות גרוזיה, מבוגרים וצעירים כאחד. כמו כן אף נסע עם עמיתיו - רבני גרוזיה - לעודד קהילות יוצאי גרוזיה בחו"ל".

למרות גילו המתקדם, הרבה ר' יהודה לנסוע לקהילות יוצאי גרוזיה ברחבי הארץ ולחזק את רוחם. מספר מרא דאתרא נחלת הר חב"ד הגה"ח הרב יצחק יהודה ירוסלבסקי שליט"א: "לפעמים היה ר' יהודה מצרף אותי לנסיעותיו למקומות רחוקים בהם היו ריכוזים של עולי גרוזיה. הוא היה מזמן שם אספות, ומעורר את לבם להתחזק ברוחניות, ולא היתה נחה דעתו עד שהיה מוצא מישהו שישמש כחכם באותה קהילה".

עם ייסודו של בית דין רבני חב"ד בשלהי שנת תשל"ו, הורה הרבי למנות את ר' יהודה כחבר מן המניין בבית הדין. הוא היה שותף פעיל בכל אסיפות בית הדין, ובעת הצורך השתתף בדיונים שנמשכו שעות ארוכות. בימים ההם התגלו הן למדנותו וחכמתו המופלגה והן פיקחותו ותושייתו. כשהתעוררו שאלות הלכתיות סבוכות, יצר הוא קשרים עם גדולי הפוסקים בארץ הקודש, והללו לא הסתירו את התפעלותם מהרב שרוב שנותיו עברו עליו מאחרי מסך הברזל והינו גדול בתורה, בחכמה וביראה.

בשנת תשמ"א התערער מצב בריאותו, ובמשך כארבע שנים היה ר' יהודה מרותק למיטת חוליו, כשרעייתו מרת בת שבע מטפלת בו במסירות.

בכ"ז סיון תשמ"ה ליוותה יהדות גרוזיה בארץ הקודש את מנהיגה הרוחני והאישיות הרבנית החשובה ביותר של הקהילה בדרכו האחרונה, מתוך דמעות של צער עמוק. צאצאיו ממשיכים את דרכו כשלוחי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו ומפיצים תורה ויהדות במקומות שונים בעולם, כשהם מהווים תוצאה והמשך ישיר של חיי מסירות הנפש שלו. יהי זכרו ברוך.

נואם בהכנסת ספר תורה באחת מן הקהילות

תשורה משמחת הנישואין של יהודה ומרים שיחיו הניג

דברי חיזוק ועידוד לבני הקהילה בקרית הרצוג בבני ברק

בכנס התעוררות וחיזוק בקרית אתא - נראים בתמונה מימין חכם משה מיכלאשוילי, הרב ישראל סלאוין, חכם רפאל (נואם), רבי יהודה בוטראשוילי, חכם יעקב דבראשוילי

בכנס רבני גרוזיה בשנת תשל"ו. (נואם) הרשד"ב ליפשיץ, הרב גרוסברד, חכם רפאל, חכם משה הקטן, רבי יהודה בוטראשוילי, חכם יעקב דבראשוילי

ביקור חיזוק באחת מן הקהילות. עם חכם רפאל אלאשוילי

פעילים יד-לאחים
פעילי המחנה התורתי
בישראל

ארגון יוצאי גרוזיה
בישראל

בס"ד

עצרת-עם

המוני תושבי ירושלים החרדית יתכנסו
לעצרת עם המונית שתערך במוצש"ק
פר' בא בשעה 7.30 בישיבת פורת יוסף
רחוב יוסף בן מתתיהו.

ישאו דברים:
רבם של יהודי גרוזיה
הרה"ג ר' יהודה בוטראשווילי שליט"א
יו"ר ארגון יוצאי גרוזיה בישראל

גדולי תורה
איש ציבור

דברי פתיחה:

הרב אברהם רביץ
אלפי עולים שומרי מצוות באו,
ורכבות עומדים לבוא.

בל נעמוד מנגד! בל נאחר את המועד!

תפארת
רפאל

300 גרוזינים הפגינו בנמל לוד

מוחים על העסקת
בני עדתם בשבת

כ"300 מעולי גרוזיה הפגינו את
מול לוד בית הנתיבות בנמל לוד.
הם נשאו כרזות כמו: "כמה שנק"י
שלה ממשלת בריחה - רוצה לרדף
עליה ממשלת ישראל", "משנכנס
אדרי יפול כסלו" גולדה, תסתת ולא
הכפיה לעבוד בשבת ולא להתרעה
על כ"י".

המפגינים באו מקרית מלאכי,
אשקלון, אשדוד, נתניה, לוד ורמי
לה. ליוו אותם עשרות חרדים הנבי
נים על חבר פעילי המחנה התורתי
שארגו את החסגנה.

כמגרש תזנית לפני בית הנתיבות
הציבו המפגינים במה ושולחו, שר
ליו חיליקו גרות שחורים עם שלט:
"שבת שחורה".

הרב יהודה בוטראשווילי, רבם של
יהודי גרוזיה בישראל, טען כי סנו
לכל הגורמים לרבות ראש הממשלה
כדי להתחשב באופיה המיוחד של
עליית יהודי גרוזיה, אך כאשר לא
נענו החליטו להפגין. בהמשך דב'
ריו תתיר על העסקת יחצ"ם פי
גרוזיה בשבת.

תפארת
רפאל

כנגד ההתעללויות
החוזרות ונשנות
כנגד העולים
במקומות עבודתם,
ארגון ר' יהודה
הפגנה. בה
השתתפו המוני
עולי גרוזיה.

חנוכת בית הכנסת לעדת הבוכרים

באחד מביקוריו אצל הרב, הורה לו הרבי לערוך ביקור ב'ליונאוויטשער ישיבה', ולהתרשם מהתלמידים

בכניסתו לביקור. יחד עמו נראים חכם רפאל אלשוילי,
חכם יעקב דבראשוילי, הרב יוסף מנחם מענדל טנבוים

בריקוד שמחה עם תלמידי הישיבה

תשורה משמחת הנישואין של יהודה ומרים שיחיו הניג

פענוח המכתב - בענין רבית בהלוואה בדולרים

שיטתו בענין זה נזכרה בס' רבית לאור ההלכה פ"ד הע' לד, וכן הביאו משמו בשו"ת ויאמר אברהם (ע"ד. ירושלים תשס"ב) ח"ב סי' מ' ע' קצו, ובס' אורי וישעי (פילץ. ירושלים תשע"ד) סי' יח' ע' קמה, ובכ"מ.

ב"ה י"א אדר תשל"ז

כבוד הרה"ג המפורסם מהור"ר יהודה בוטראשוילי שליט"א
הרב הראשי ליוצאי גרוזי".

ברכה ושלו' רב

מכתבו מיום אדר"ח אדר קבלתי, והנני להשיבו, ע"ד השאלה בענין רבית, באחד שהלוה למשל מאה דולר ע"מ שהלה יחזיר לו לאחר זמן מאה דולר - לא יותר אולם מזמן ההלוואה עד זמן הפירעון נשתנה ועלה שער הדולר, וכבודו הוסיף כי "הלוה מקפיד מאד ולא רוצה לשלם מאוחר כי זה נשיכה ממש".

ולא ידענו מה ענין קפידה כאן. וה"ז דומה למ"ש בב"מ דף ס"ג¹ "מאי אהנת לי דא"ל חטי דקדחי באכלבאי" (בתמי'), והלוא מה שנתן לו הוא מקבל בחזרה ואיזה נשיכה יש כאן אמנם מכיון שאין זה מטבע היוצאת כאן יש לו דין פרי - לכאורה, ויש בזה משום איסור סאה בסאה.

והנה בתרוה"ד² סי' נ"ד כ' לבסס המנהג שרגילין ללוות זהב בזהב אע"ג דהגאונים פסקו שזהב הוי כפירי, וטעמו ונימוקו: - (א) כיון דבזמנינו רוב ב"א³ יש להן מטלטלין ברשותם דשוה זהב ואם היו רוצים למוכרם בזול אי לא מזדבן בהאי מתא מזדבן במתא אחרינא וא"כ הוי כמו מי שלוה סאה בסאה ויש לו מעות מזומנים דשרי משום דמ"ל⁴ הן מ"ל דמיהן - משא"כ סאה בסאה לא מהני מטלטלין רק מזומנים דאין דרך לקנות פירות רק עבור מזומנים אבל דרך הוא למכור מטלטלין עבור מזומנים. (ב) הא דכספא טיבעא הוי לגבי זהב משום דאיהו חריף וגם חשיב - וא"כ עכשיו בזמנינו שכל מטבעות כסף רובא רובה⁵ דנחושת הן ומעט כסף ולא חשיבי כלל לגבי דהבא דליהוי אינון טיבעא ודהבא פרי. עכ"ל. [הטעם הראשון הובא בט"ז סי' קס"ב⁶ והטעם השני בש"ך שם⁷]

והנה לפי הטעם הראשון מילתא דפשיטא דזה שייך גם בדולרים, ומ"ש כבודו "דזה דוקא אם החילוק הוא דבר מועט ולא קפדי אהדדי" אין בזה שום הבדל שהרי לפי האמור שבמקרה דנן שהוא מקבל לא יותר ממה שנתן לו אין כאן אפי' דבר מועט. [ובלא"ה בדין סאה בסאה אם יש לו מעט מאותו המין לזה עליו כמה סאין לפרוע סאה בסאה סתמו כפירושו גם כשעלה השער פי כמה ממה שהי' בזמן ההלוואה.]

אמנם יש מקום לדון - בנוגע לנ"ד⁸ - גם לפי הטעם השני של התרוה"ד, שהרי אין ספק כי ביחס ליציבות המטבע ולחשיבותה הרי הדולר עולה פי כמה על הלירה ולא עוד אלא שכל כולה של המטבע היוצאת כאן במדינה, מיתלי תלי וקאי בהדולר ואם כי קיים חוק האוסר לסחור במטבע-חוץ לא בגלל זה פקע מן הדולר חשיבות מטבע, ואף גם הרי יש כאלה המקבלים היתר להשתמש בהדולר, מ"מ לכתחלה אין ללוות דולרים בדולרים אא"כ יש להלוה לכהפ"ח⁹ דולר אחד וכמבואר ביו"ד סי' קס"ב.

בברכת התורה

/מקום החתימה/

¹ ע"ב.
² בתרומת הדשן. חלק שני - פסקים וכתבים.
³ בני אדם.
⁴ דמה לי.
⁵ בתרוה"ד שם - "רובה דרובה".
⁶ סק"ב.
⁷ סק"ד.
⁸ לנדון דידן.
⁹ לכל הפחות.

לזכות החתן הת' יהודה והכלה מרת מרים שיחיו הניג
לרגל נישואיהם בשעה טובה ומוצלחת
ח' חשון ה' תשע"ט

נדפס על ידי ולזכות הוריהם
הרה"ח שניאור זלמן וזוגתו מרת שטרנא שרה שיחיו הניג
הרה"ח אלחנן וזוגתו מרת רינת שיחיו שוחט

ולזכות זקניהם שיחיו
הרה"ח שלמה אהרון וזוגתו מרת ברכה שיחיו הניג
הרה"ח נתן וזוגתו מרת רחל לאה שיחיו קנלסקי

הרה"ח אברהם בן ציון וזוגתו מרת רות שיחיו שוחט
הרה"ח מענדל חנן הלוי וזוגתו מרת אלה עלקא שיחיו קריצ'בסקי
הרה"ח חנוך העניך יעקב הלוי שיחי' קריצ'בסקי

